

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM-0610-242-25

Druk nr 2110
Warszawa, 30 grudnia 2025 r.

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam
Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

- o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych
został upoważniony Minister – Członek Rady Ministrów, Szef Kancelarii Prezesa Rady
Ministrów.

Z poważaniem

Donald Tusk

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

U S T A W A

z dnia

o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu

Art. 1. Ustawa określa status osoby najbliższej w związku oraz zasady zawarcia i rozwiązania umowy o wspólnym pożyciu, zwanej dalej „umową”, prawa i obowiązki stron umowy, a także stosunki majątkowe między stronami umowy.

Art. 2. 1. Osoby zamierzające zawrzeć umowę przedstawiają dokumenty tożsamości wybranemu notariuszowi oraz składają w formie pisemnej zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu przeszkód uniemożliwiających zawarcie umowy.

2. Zapewnienie zawiera:

- 1) nazwiska i imiona osób zamierzających zawrzeć umowę, ich nazwiska rodowe, jeżeli można je ustalić, obywatelstwo, daty i miejsca urodzenia, numery PESEL, jeżeli zostały nadane, a także oznaczenia przedstawionych dokumentów tożsamości;
- 2) wskazanie miejsca zawarcia małżeństwa bądź poprzedniej umowy – jeżeli osoba zamierzająca zawrzeć umowę pozostawała uprzednio w związku małżeńskim lub w związku wynikającym z umowy, także gdy prawomocnie stwierdzono nieistnienie małżeństwa lub umowy;
- 3) nazwiska, imiona oraz nazwiska rodowe rodziców każdej z osób zamierzających zawrzeć umowę;
- 4) oświadczenie, że osoby zamierzające zawrzeć umowę nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie umowy, oświadczenie, że nie są stronami umowy oraz oświadczenie o stanie cywilnym;
- 5) informację o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia;
- 6) adres do korespondencji osób zamierzających zawrzeć umowę;
- 7) własnoręczne podpisy osób zamierzających zawrzeć umowę oraz notariusza przyjmującego zapewnienie.

3. Oświadczenia, o których mowa w ust. 2 pkt 4, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Informacja, o której mowa w ust. 2 pkt 5, zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.

4. Notariusz pozyskuje do zapewnienia od osób zamierzających zawrzeć umowę i przetwarza informacje o ich wykształceniu, miejscu ich zamieszkania, w tym o okresie przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na obszarze danej gminy.

5. Notariusz przekazuje dla potrzeb statystyki publicznej informacje, o których mowa w ust. 4, służbom statystyki publicznej.

6. Zapewnienie jest ważne przez okres miesiąca od daty jego złożenia przez obie osoby zamierzające zawrzeć umowę.

Art. 3. 1. Umowa zostaje zawarta, gdy dwie pełnoletnie osoby jednocześnie obecne przed notariuszem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej złożą zgodne oświadczenie o woli przyjęcia praw i obowiązków wynikających z niniejszej ustawy i postanowień zawieranej umowy.

2. Przed przyjęciem oświadczeń notariusz informuje osoby zawierające umowę o skutkach prawnych zawarcia umowy w celu obejścia przepisów prawa.

3. Notariusz sporządza umowę w formie aktu notarialnego według wzoru określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 9.

4. Notariusz sporządzający umowy pobiera opłatę za czynność rejestracji statusu osoby najbliższej w związku w rejestrze stanu cywilnego przez kierownika urzędu stanu cywilnego w kwocie 100 zł i przekazuje ją na rachunek bankowy gminy właściwej ze względu na dokonywanie czynności.

5. Notariusz przekazuje część ogólną umowy w wypisie do kierownika urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce zawarcia umowy w terminie 7 dni od dnia jej sporządzenia.

6. Nadanie jako przesyłki poleconej w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 366, 820 i 1456) jest równoznaczne z przekazaniem do kierownika urzędu stanu cywilnego.

7. Notariusz sporządzający umowę jest zawiadamiany przez kierownika urzędu stanu cywilnego o rejestracji statusu osoby najbliższej w związku.

Art. 4. Jeżeli umowa została zawarta z naruszeniem przepisów artykułu poprzedzającego, każdy, kto ma w tym interes prawny, może wystąpić do sądu okręgowego właściwego dla miejsca zawarcia umowy z powództwem o ustalenie nieistnienia umowy.

Art. 5. Notariusz, który stwierdził istnienie przeszkody dla zawarcia umowy odmawia sporządzenia aktu notarialnego.

Art. 6. Nie mogą zawrzeć umowy:

- 1) osoby, które w chwili zawierania umowy nie ukończyły 18 lat;
- 2) osoby nieposiadające zdolności do czynności prawnych;
- 3) krewni w linii prostej lub rodzeństwo;
- 4) osoby pozostające ze sobą w stosunku przysposobienia;
- 5) osoby pozostające w związku małżeńskim albo które są stronami umowy, albo osoby pozostające w innym związku zawartym w celu wspólnego pożycia zgodnie z prawem innego niż Rzeczpospolita Polska państwa, który w świetle prawa polskiego nie jest uznawany za małżeństwo.

Art. 7. 1. Umowa zawiera część ogólną oraz może zawierać część szczegółową.

2. Część ogólna umowy zawiera:

- 1) nazwiska, imiona oraz nazwiska rodowe, daty i miejsca urodzenia osób, które zawarły umowę o wspólnym pożyciu oraz ich numery PESEL, jeżeli zostały nadane;
- 2) datę i miejsce zawarcia umowy;
- 3) adresy do doręczeń na potrzeby zawiadomień, o których mowa w art. 19a ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 594 i 1006);
- 4) pouczenie o przeszkodach ustawowych do zawarcia umowy;
- 5) pouczenie o katalogu praw i obowiązków wynikających z niniejszej ustawy oraz przepisów odrębnych;
- 6) oświadczenie o świadomości braku przeszkód ustawowych do zawarcia umowy;
- 7) oświadczenie o woli zawarcia umowy oraz wykonywania praw i obowiązków z niej wynikających;
- 8) nazwisko i imię notariusza oraz siedzibę kancelarii notariusza;
- 9) podpisy biorących udział w akcie;
- 10) podpis notariusza.

3. Część szczegółowa umowy może zawierać:

- 1) postanowienie o ustanowieniu umownej wspólności majątkowej albo o rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków oraz postanowienia określające ich szczegółowe zasady;

- 2) postanowienie na wypadek rozwiązania umowy o przyjęciu wzajemnie względem siebie albo w stosunku do jednej osoby najbliższej w związku obowiązku alimentacyjnego;
- 3) postanowienie o prawie do korzystania z mieszkania i przedmiotów urządzenia domowego przysługującego jednej ze stron umowy przez drugą stronę umowy oraz postanowienia na wypadek rozwiązania umowy o terminie na opuszczenie mieszkania;
- 4) upoważnienie do wzajemnego dostępu do informacji na temat stanu zdrowia i dokumentacji medycznej wraz z określeniem jego zakresu;
- 5) pełnomocnictwo ogólne do działania w imieniu drugiej osoby najbliższej w związku przed sądami i organami administracji publicznej;
- 6) pełnomocnictwo do działania za drugą osobą najbliższą w związku w sprawach zwykłego zarządu w razie przemijającej przeszkody;
- 7) postanowienia o możliwości i warunkach rozwiązania umowy przez osobiste złożenie przed notariuszem oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy przez jedną ze stron, z określeniem sposobu, w jaki notarialnie poświadczony odpis oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy doręczany jest drugiej stronie umowy;
- 8) załącznik z testamentami stron umowy, określającymi zasady dziedziczenia po sobie nawzajem.

4. Roszczenie o zachówek, o którym mowa w art. 991 Kodeksu cywilnego, ograniczone jest względem spadkobiercy, który dziedziczy na mocy testamentu, o którym mowa w ust. 3 pkt 8, do odpowiedniej części wartości udziału spadkowego, jaki przypadł temu spadkobiercy ponad udział przysługujący z mocy ustawy małżonkowi spadkodawcy.

5. Zmiany w umowie w zakresie elementów, o których mowa w ust. 3, mogą być dokonywane w formie aktu notarialnego pod rygorem nieważności.

6. O zmianach w zakresie danych objętych częścią ogólną umowy oraz o złożonych oświadczeniach, o których w mowa w ust. 3 pkt 7 i art. 30 ust. 1 pkt 1 notariusz zawiadamia kierownika urzędu stanu cywilnego. Art. 3 ust. 5–7 stosuje się odpowiednio.

7. Zmiana testamentu, o którym mowa w ust. 3 pkt 8, nie wymaga zgody drugiej strony umowy. Notariusz sporządzający akt notarialny obejmujący oświadczenie strony umowy w przedmiocie zmiany albo odwołania testamentu niezwłocznie doręcza drugiej stronie umowy informację o zmianie lub odwołaniu testamentu, o którym mowa w ust. 3 pkt 8.

8. Notariusz, który sporządził umowę, po otrzymaniu zawiadomienia, o którym mowa w art. 19a ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, wydaje stronom umowy na ich żądanie wypisy umowy oraz wypisy obejmujące wyłącznie

postanowienia umowy określające przysługujące osobie najbliższej w związku umownie ustanowione uprawnienia do reprezentowania drugiej osoby najbliższej w związku. Dotyczy to także aneksów zmieniających umowę.

9. Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Notarialnej, określi, w drodze rozporządzenia, wzór umowy o wspólne pożycie oraz aneksu zmieniającego, uwzględniając zakres danych niezbędnych do ich sporządzenia oraz podział umowy na część ogólną i szczegółową.

Art. 8. 1. Przez umowę strony zobowiązują się do wzajemnego szacunku, lojalności, pomocy, troski oraz współdziałania dla wspólnego dobra.

2. Jeżeli prawo do mieszkania przysługuje jednej ze stron umowy, w umowie strony mogą ustalić, że druga strona jest uprawniona do korzystania z tego mieszkania w celu zaspokojenia wspólnych potrzeb. Przepis ten stosuje się odpowiednio do korzystania z przedmiotów urządzenia domowego.

3. W umowie strony mogą ustalić, że jeżeli po jej rozwiązaniu jedna ze stron znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiej strony dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

Art. 9. Przez zawarcie umowy i po rejestracji w rejestrze osób najbliższych w związku, o którym mowa w art. 19a ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, jej strony uzyskują status osoby najbliższej w związku i mają równe prawa i obowiązki wynikające z jej zawarcia.

Art. 10. 1. Strony umowy, każda według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, są obowiązane przyczyniać się do zaspokajania uzasadnionych wspólnych potrzeb.

2. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, obejmuje pracę we wspólnym gospodarstwie domowym.

Art. 11. W umowie strony mogą ustalić, że każda ze stron umowy może działać za drugą ze stron w sprawach zwykłego zarządu, w szczególności może bez pełnomocnictwa pobierać przypadające należności, chyba że sprzeciwia się temu ta strona, której przeszkoda dotyczy. Względem osób trzecich sprzeciw jest skuteczny, jeżeli był im wiadomy.

Art. 12. 1. Z chwilą zawarcia umowy strony pozostają w ustroju rozdzielności majątkowej.

2. Każda ze stron umowy:

- 1) zachowuje zarówno majątek nabyty przed zawarciem umowy, jak i majątek nabyty później;
- 2) samodzielnie zarządza swoim majątkiem.

Art. 13. 1. W ramach umowy mogą ustanowić:

- 1) wspólność majątkową albo
- 2) rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków.

2. Postanowienia umowy w zakresie, o którym mowa w ust. 1, mogą być zmienione.

3. Strona umowy może powoływać się względem innych osób na umowę, w zakresie, o którym mowa w ust. 1, gdy jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome.

Art. 14. 1. W umowie, w której ustanowiono wspólność majątkową, strony umowy ustalają, jakie przedmioty majątkowe wchodzi do ich majątku wspólnego (majątek wspólny stron umowy). Pozostałe przedmioty majątkowe należą do majątku osobistego każdej ze stron umowy.

2. W przypadku braku odmiennego postanowienia w umowie:

- 1) do majątku wspólnego stron umowy wchodzi pobrane po jej zawarciu:
 - a) wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdej ze stron,
 - b) renta należna poszkodowanej stronie z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jej potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość,
 - c) dochody z majątku wspólnego stron;
- 2) nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obu stron umowy należą do ich majątku wspólnego, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- 3) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego strony umowy wchodzi do jej majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

3. W razie wątpliwości uważa się, że przedmioty służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednej ze stron umowy nie zostały włączone do majątku wspólnego.

4. W razie ustania wspólności majątkowej ustanowionej w umowie, udziały stron są równe, chyba że umowa stanowi inaczej.

Art. 15. W skład majątku wspólnego stron umowy nie mogą wchodzić:

- 1) przedmioty majątkowe, które przypadną stronom z tytułu dziedziczenia, zapisu lub darowizny;
- 2) prawa majątkowe, które wynikają ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- 3) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 4) wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, jak również wierzytelności z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
- 5) niewymagalne jeszcze wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdej ze stron.

Art. 16. Z chwilą zawarcia małżeństwa przez strony umowy ustanowiona między nimi wspólność majątkowa w umowie ulega przekształceniu we wspólność majątkową małżeńską, o której mowa w art. 31 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 oraz z 2025 r. poz. 897) na zasadach określonych w art. 31 § 3 tej ustawy.

Art. 17. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do wspólności majątkowej w umowie stosuje się odpowiednio przepisy art. 34¹–41, art. 43 § 2 i 3, art. 45 i art. 46 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Art. 18. Ustanowiona w umowie rozdzielnosc majątkowa z wyrównaniem dorobków polega na tym, że po jej ustaniu strona, której dorobek jest mniejszy niż dorobek drugiej strony, może żądać wyrównania dorobków przez zapłatę lub przeniesienie prawa.

Art. 19. 1. Dorobkiem każdej ze stron umowy jest wzrost wartości jej majątku po ustanowieniu rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków.

2. Jeżeli umowa, w której ustanowiono rozdzielnosc majątkową z wyrównaniem dorobków, nie stanowi inaczej, przy obliczaniu dorobków pomija się:

- 1) przedmioty majątkowe nabyte przed dniem ustanowienia rozdzielnosci majątkowej;
- 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę;
- 3) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 4) przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanej osobie z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jej potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;

- 5) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej;
- 6) prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
- 7) przedmioty nabyte w zamian za przedmioty majątkowe, o których mowa w pkt 1–6.

3. Jeżeli umowa, w której ustanowiono rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków, nie stanowi inaczej, przy obliczaniu dorobków dolicza się wartość:

- 1) darowizn dokonanych przez jedną ze stron, z wyłączeniem darowizn na rzecz wspólnych zstępnych oraz drobnych zwyczajowo przyjętych darowizn na rzecz innych osób;
- 2) usług świadczonych osobiście przez jedną ze stron na rzecz majątku drugiej strony umowy;
- 3) nakładów i wydatków na majątek jednej ze stron z majątku drugiej strony umowy.

4. Dorobek oblicza się według stanu majątku z chwili rozwiązania umowy według cen z chwili rozliczenia.

Art. 20. 1. Z ważnych powodów każda ze stron umowy może żądać zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków.

2. W razie braku porozumienia między stronami co do sposobu lub wysokości wyrównania, rozstrzyga sąd.

Art. 21. 1. W razie śmierci jednej ze stron, wyrównanie dorobków następuje między jej spadkobiercami a stroną pozostałą przy życiu.

2. Spadkobiercy strony mogą wystąpić z żądaniem zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków tylko wtedy, gdy spadkodawca wytoczył powództwo o unieważnienie umowy albo wystąpił o jej rozwiązanie.

Art. 22. 1. Z ważnych powodów każda ze stron umowy może żądać ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej.

2. Ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej może żądać także wierzyciel jednej ze stron, jeżeli uprawdopodobni, że zaspokojenie wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym wymaga dokonania podziału majątku wspólnego stron.

3. Rozdzielność majątkowa powstaje z dniem oznaczonym w wyroku, który ją ustanawia. W wyjątkowych przypadkach sąd może ustanowić rozdzielność majątkową z dniem wcześniejszym niż dzień wytoczenia powództwa.

4. Ustanowienie rozdzielnosci majątkowej przez sąd na żądanie jednej ze stron nie wyłącza zmiany przez strony umowy. Jeżeli rozdzielnosc majątkowa została ustanowiona na żądanie wierzyciela, strony umowy mogą zmienić umowę po dokonaniu podziału majątku wspólnego lub po uzyskaniu przez wierzyciela zabezpieczenia, albo zaspokojenia wierzytelności, lub po upływie trzech lat od ustanowienia rozdzielnosci.

Art. 23. Rozdzielnosc majątkowa powstaje z mocy prawa w razie utraty zdolności do czynności prawnych lub ogłoszenia upadłości jednej ze stron. W razie umorzenia, ukończenia lub uchylenia postępowania upadłościowego, strony mogą zmienić umowę, o której mowa w art. 14 ust. 1.

Art. 24. Status osoby najbliższej w związku ustaje z mocy prawa w przypadku śmierci strony umowy albo zawarcia małżeństwa przez osoby, które zawarły ze sobą umowę oraz z chwilą rozwiązania umowy.

Art. 25. 1. W razie uznania jednej ze stron umowy za zmarłą domniemywa się, że status osoby najbliższej w związku ustał z chwilą, która w orzeczeniu o uznaniu osoby za zmarłą została oznaczona jako chwila jej śmierci.

2. Jeżeli po uznaniu jednej ze stron umowy za zmarłą druga strona zawarła nową umowę albo związek małżeński, nowa umowa albo związek małżeński nie może być unieważniony z tego powodu, że strona umowy uznana za zmarłą żyje albo że jej śmierć nastąpiła w innej chwili niż chwila oznaczona w orzeczeniu o uznaniu jej za zmarłą. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli w chwili zawarcia nowej umowy albo związku małżeńskiego strony wiedziały, że strona umowy uznana za zmarłą pozostaje przy życiu.

Art. 26. Umowa może zostać unieważniona jedynie w przypadku:

- 1) zawarcia umowy przez:
 - a) osobę, która w chwili zawierania umowy nie ukończyła 18 lat, chyba że osoba ta przed wytoczeniem powództwa osiągnęła ten wiek,
 - b) osobę nieposiadającą zdolności do czynności prawnych, chyba że zdolność do czynności prawnych zostanie tej osobie przywrócona,
 - c) krewnych w linii prostej lub rodzeństwo,
 - d) osoby pozostające ze sobą w stosunku przysposobienia, chyba że stosunek ten ustał,
 - e) osobę, która zawarła wcześniej umowę albo pozostającą w związku małżeńskim, chyba że poprzednia umowa lub związek małżeński ustał lub został unieważniony, z wyłączeniem sytuacji, w której ustanie tej umowy lub związku małżeńskiego

nastąpiło przez śmierć osoby, która zawarła umowę, będąc stroną poprzednio zawartej umowy lub pozostając w związku małżeńskim;

- 2) zawarcia umowy:
 - a) przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli,
 - b) pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony,
 - c) pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste.

Art. 27. 1. Z żądaniem unieważnienia umowy może wystąpić:

- 1) każda ze stron umowy – w przypadku wystąpienia okoliczności, o której mowa w art. 26 pkt 1 lit. a, b i d;
- 2) każdy, kto ma w tym interes prawny – w przypadku wystąpienia okoliczności, o której mowa w art. 26 pkt 1 lit. c i e;
- 3) strona umowy, która złożyła oświadczenie dotknięte wadą – w przypadku wystąpienia okoliczności, o których mowa w art. 26 pkt 2.

2. Powództwo o unieważnienie umowy może wytoczyć także prokurator.

3. Nie można żądać unieważnienia umowy z przyczyn, o których mowa w art. 26 pkt 2, po upływie sześciu miesięcy od ustania stanu wyłączającego świadome wyrażenie woli, od wykrycia błędu lub ustania obawy wywołanej groźbą – a w każdym wypadku po upływie lat trzech od zawarcia umowy.

Art. 28. Z wyjątkiem okoliczności, o których mowa w art. 26 pkt 1 lit. c i e, nie można unieważnić umowy po jej ustaniu.

Art. 29. 1. Jeżeli jedna ze stron umowy wytoczyła powództwo o unieważnienie umowy, unieważnienie może nastąpić także po śmierci drugiej strony, na której miejsce w procesie wstępuje kurator ustanowiony przez sąd.

2. W razie śmierci strony umowy, która wytoczyła powództwo o unieważnienie umowy, unieważnienia mogą dochodzić jej zstępni.

Art. 30. 1. Rozwiązanie umowy następuje w chwili:

- 1) osobistego, jednoczesnego złożenia przed notariuszem, przez strony umowy, zgodnych oświadczeń o woli rozwiązaniu umowy,

- 2) określonej w umowie, w przypadku złożenia przed notariuszem oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy, o którym mowa w art. 7 ust. 3 pkt 7;
- 3) uprawomocnienia się wyroku sądu o rozwiązaniu umowy.

2. Powództwo o unieważnienie rozwiązania umowy może wnieść strona umowy, która, składając oświadczenie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 albo 2, działała:

- 1) w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli;
- 2) pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe;
- 3) pod wpływem błędu, wywołanego podstępnie przez drugą stronę, uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby strona umowy nie działała pod wpływem błędu i oceniała sprawę rozsądnie, nie złożyłaby oświadczenia; podstęp osoby trzeciej jest jednoznaczny z podstępem drugiej strony, jeżeli ta o podstępie wiedziała.

3. O unieważnieniu rozwiązania umowy orzeka sąd wyłącznie z przyczyn określonych w ustępach poprzedzających, wyłącznie, jeżeli za dalszym trwaniem umowy przemawiają względy słuszności.

4. Nie można żądać unieważnienia rozwiązania umowy:

- 1) z powodów określonych w ust. 2, po upływie sześciu miesięcy od ustania stanu wyłączającego świadome wyrażenie woli, od wykrycia błędu lub ustania stanu obawy, a w każdym wypadku po upływie lat trzech od złożenia przez strony umowy oświadczenia, o którym mowa w ust. 2 pkt 1 albo 2;
- 2) po śmierci którejkolwiek ze stron umowy lub po zawarciu przez którąkolwiek z nich nowej umowy albo związku małżeńskiego.

5. Skutkiem unieważnienia rozwiązania umowy jest rozdzielnosc majątkowa obowiązująca od chwili złożenia przez strony umowy oświadczeń o rozwiązaniu umowy.

6. Powództwo o unieważnienie rozwiązania może wytoczyć także prokurator.

Art. 31. Dokumentami potwierdzającymi ustanie statusu osoby najbliższej w związku są w szczególności:

- 1) zaświadczenie o statusie osoby najbliższej w związku, o którym mowa w art. 44 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego z adnotacją;
- 2) odpis prawomocnego orzeczenia sądu o unieważnieniu umowy o wspólnym pożyciu;
- 3) odpis prawomocnego orzeczenia sądu o rozwiązaniu umowy o wspólnym pożyciu;

- 4) notarialnie poświadczone odpisy oświadczeń o rozwiązaniu umowy, o których mowa w art. 7 ust. 3 pkt 7 i art. 30 ust. 1 pkt 1.

Art. 32. Ustawa wchodzi w życie w terminie i na zasadach określonych w ustawie z dnia ... – Przepisy wprowadzające ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (Dz. U. poz. ...).

UZASADNIENIE

POTRZEBA I CEL WYDANIA AKTU

Projekt ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu ma na celu wprowadzenie do polskiego porządku prawnego regulacji, na mocy której osoby pozostające w związkach nieformalnych, poprzez zawarcie umowy o wspólnym pożyciu, będą mogły uzyskać status osoby najbliższej w związku. Potwierdzenie związku umową o wspólnym pożyciu pozwoli na uzyskanie szeregu uprawnień związanych z prowadzeniem wspólnego życia i zaspokajaniem wspólnych potrzeb. Umowa o wspólnym pożyciu zawarta na warunkach określonych w ustawie oparta będzie na zasadach równości i niedyskryminacji. Ustawa zapewni wszystkim osobom, niezależnie od płci, możliwość realizacji ich potrzeb i pragnień. Zapewnienie możliwości zawierania umowy o wspólnym pożyciu i uzyskania statusu osoby najbliższej w związku przez osoby tej samej i różnej płci będzie chronić te osoby przed wykluczeniem, a także zapewni możliwość jasnego określenia wzajemnych praw i obowiązków. Projekt jest więc odpowiedzią na potrzeby społeczne par tej samej płci, które nie mają dostępu do instytucji małżeństwa, ale także par różnej płci żyjących w związkach nieformalnych, które z różnych przyczyn nie mogą lub nie chcą zawrzeć małżeństwa.

Projekt ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu ma także na celu wykonanie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 grudnia 2023 r. w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce. Zgodnie z tym wyrokiem Polska jest zobowiązana do zapewnienia ram prawnych umożliwiających parom tej samej płci odpowiednie uznanie i ochronę ich związku. Ochrona par tej samej płci powinna być „odpowiednia” i zapewniać prawo do wsparcia materialnego, odnosić się do podatków i dziedziczenia, a także nakładać na osoby w związkach partnerskich prawa i obowiązki w zakresie wzajemnej pomocy. W kolejnym wyroku zapadłym przeciwko Polsce (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 września 2024 r. – Formela i inni przeciwko Polsce, skarga 58828/12 i 4 inne) Trybunał stwierdził, że Polska, odmawiając dokonania transkrypcji (przeniesienia) zagranicznego aktu małżeństwa tej samej płci, odmawia jednocześnie uznania i ochrony związkom osób tej samej płci i narusza ich prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Skarżący nie mogli skorzystać z urlopu na opiekę nad chorym partnerem, objąć go ubezpieczeniem zdrowotnym, skorzystać ze zwolnień od podatków od spadków i darowizn, byli pozbawieni możliwości wspólnego rozliczenia podatku, możliwości dziedziczenia ustawowego, alimentów i świadczeń w przypadku śmierci

partnera. Następnie, w wyroku w sprawie Szypuła i inni przeciwko Polsce z dnia 27 lutego 2025 r. (skarga nr 78030/14) Trybunał po raz trzeci już stwierdził naruszenie przez Polskę art. 8 Konwencji, poprzez niewywiązanie się z pozytywnego obowiązku zapewnienia skarżącym konkretnych ram prawnych przewidujących ochronę i uznanie ich związków z osobami tej samej płci. W przypadku tej sprawy skarżącym odmówiono wydania zaświadczeń stwierdzających brak okoliczności wyłączających możliwość zawarcia przez nich za granicą małżeństwa z osobą tej samej płci – co przy jednoczesnym braku krajowych regulacji dla jednopłciowych związków stanowiło naruszenie prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego skarżących.

Potrzebę uchwalenia przepisów dotyczących związków partnerskich rekomendują też Polsce międzynarodowe organy ochrony praw człowieka, w tym Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, składający się z 18 niezależnych ekspertów monitorujących wykonywanie Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (Dz. U. z 1977 r. nr 38, poz. 169). 27 września 2024 r. Komitet opublikował swoje ostatnie uwagi końcowe i rekomendacje dla Polski, zwracając uwagę w kontekście niedyskryminacji m.in. na potrzebę „uchwalenia przepisów dotyczących związków partnerskich w celu zapewnienia parom tej samej płci takich samych praw jak parom heteroseksualnym, w tym praw rodzicielskich i prawnego uznania ich dzieci” (pkt 23 (b) uwag końcowych¹⁾).

Tylko w ostatnich latach do zaadresowania problemu nieuznawania związków osób tej samej płci wzywała Polskę także Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) – ECRI w szczególności odnotowała brak możliwości dziedziczenia i prawa do pochówku (pkt 32 raportu z 27 czerwca 2023 r.²⁾). Wreszcie do przyznania efektywnej i niedyskryminującej ochrony prawnej parom tej samej płci w formie małżeństwa, związków cywilnych lub czy rejestrowanych związków partnerskich zachęcał Polskę Komisarz Praw Człowieka Rady Europy w memorandum na temat stygmatyzacji osób LGBTI w Polsce z dnia 3 grudnia 2020 r. (pkt 16³⁾).

Na to, że Polska wciąż nie uregulowała prawnej sytuacji par jednopłciowych zwraca też uwagę międzynarodowa organizacja pozarządowa ILGA-Europe, publikująca coroczny ranking, ilustrujący poziom równouprawnienia (na podstawie analizy krajowego prawodawstwa)

¹⁾

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FPOL%2FCO%2F7&Lang=en

²⁾ <https://rm.coe.int/sixth-ecri-report-on-poland/1680ac8c62>

³⁾ <https://rm.coe.int/memorandum-na-temat-stygmatyzacji-osob-lgbti-w-polsce/1680a08bb4>

społeczności LGBT (lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych) w europejskich krajach. Od pięciu lat Polska zajmuje w nim ostatnie miejsce w Unii Europejskiej. Ranking odnosi się do siedmiu kategorii: równość i zakaz dyskryminacji, rodzina, przestępstwa z nienawiści i mowa nienawiści, uzgodnienie płci i integralność cielesna, wolności obywatelskie, integralność cielesna osób interpłciowych, prawo do azylu. W roku 2024 Polska uzyskała 17,50% punktacji.

Projektowane w ustawie rozwiązania odpowiadają na potrzeby społeczne, co pokazuje wiele badań i sondaży z ostatnich lat, w których poparcie dla związków partnerskich sięga 50–60%. Z badania IBRiS dla Radia Zet z 2022 r. dowiadujemy się, że 64,3% Polaków uważa, że pary jednopłciowe powinny mieć możliwość zawierania związków partnerskich. Badanie United Survey dla radia RMF.FM z maja 2024 r. wskazuje na 66% poparcia, a IBRiS dla „Rzeczpospolitej” z czerwca 2024 r. na 62,6%. Poparcie dla tego typu rozwiązania wskazują już też ostatnie badania CBOS: 52% poparcia dla związków partnerskich dla par tej samej płci i 90% poparcia dla związków partnerskich dla par różnej płci. Sondaż IPSOS dla More in Common Polska z końca września 2024 r. przynosi także zmianę w podejściu do równości małżeńskiej, którą poparło 51% Polek i Polaków. Związki partnerskie we wspomnianym badaniu cieszą się poparciem 62% ankietowanych. W opublikowanym w listopadzie 2025 r. badaniu CBOS dla „Dziennika Gazety Prawnej” 62,1% respondentów opowiedziało się za wprowadzeniem związków partnerskich. Potrzebę taką wyrażają też sami zainteresowani: z badania „Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce. Raport za lata 2019–2020”, pod red. Kampanii Przeciw Homofobii i Stowarzyszenia Lambda Warszawa dowiadujemy się, że 87,2% ankietowanych zawarłoby związek partnerski, gdyby w Polsce istniała taka możliwość, a 69% zawarłoby małżeństwo. 3,7% (czyli ok. 18 tys. osób) już sformalizowało swój związek za granicą (gdyby nie przeszkody finansowe zrobiliby to 70%). 4% badanych wychowuje z partnerem/partnerką dzieci.

W kontekście osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, proponowana instytucja powinna być dostępna dla tych osób – zwłaszcza, że w obecnym stanie prawnym nie mogą one zawierać związków małżeńskich. Zgodnie z art. 12 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej jako: Kodeks rodzinny i opiekuńczy lub KRO), nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. Chociaż KRO stanowi też, że jeżeli stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa, sprawy tego

typu są nieliczne, przesłanka ocenna, a możliwość zezwolenia po podjęciu dodatkowych czynności nie jest tożsama z brakiem zakazu. Art. 23 ust. 1 ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169) nakłada na Państwa Strony tej Konwencji obowiązek podjęcia efektywnych i odpowiednich środków w celu likwidacji dyskryminacji osób niepełnosprawnych we wszystkich sprawach dotyczących małżeństwa, rodziny, rodzicielstwa i związków. Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych w swoich zaleceniach dotyczących Polski (Uwagi Końcowe Komitetu ds. Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 21 września 2018 r., pkt 39) wezwał Polskę do wycofania zastrzeżenia do art. 23 ust. 1 Konwencji (które dotyczyło właśnie ograniczenia prawa do zawarcia małżeństwa) i zniósł wszystkie przepisy prawne zakazujące osobom z niepełnosprawnościami zawierania małżeństw.

Głównymi celami projektu ustawy są więc:

- wprowadzenie nowej instytucji do polskiego prawa, które zapewni ochronę parom jedнопłciowym i umożliwi parom różnopłciowym formalizację ich związku,
- odpowiedź na potrzeby społeczne, ale też wyzwania, związane ze zmieniającym się społeczeństwem, modelem rodziny, demografią, stylem życia,
- wykonanie wyroków ETPCz przeciwko Polsce z grudnia 2023 roku (po podobnym wyroku związku wprowadziły np. Włochy – w 2016 roku) i z września 2024 r.,
- uznanie zagwarantowanej w Konstytucji RP przyrodzonej godności i równości wszystkich obywateli wobec prawa,
- ochrona wszystkich rodzin, zgodnie z art. 18 Konstytucji RP,
- realizacja międzynarodowych zobowiązań i wdrożenie zaleceń dotyczących niedyskryminacji i poszanowania godności oraz prawa do życia rodzinnego i prywatnego każdej osoby.

Potrzeby dotyczące projektów ustaw UD87 i UD88 były omawiane i konsultowane z organizacjami pozarządowymi oraz grupami nieformalnymi działającymi na rzecz osób LGBT i ich rodzin od stycznia do września 2024 r., podczas spotkań na żywo oraz online. Następnie przeprowadzono szerokie konsultacje publiczne projektu ustawy, w których od 18 października do 18 listopada 2024 r. do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów wpłynęło łącznie 5800 wiadomości z uwagami, opiniami i komentarzami do projektów, w tym 19 opinii opracowanych przez organizacje pozarządowe lub samorządy zawodowe oraz 5781 opinii od osób indywidualnych. Ok. 95 % przekazanych uwag stanowiły co do zasady głosy poparcia dla projektów – podnoszone jednak najczęściej z zastrzeżeniami co do i tak zbyt wąskiego

zakresu ochrony, który projekty te mają zapewnić, zwłaszcza w zakresie braku możliwości przysposobienia wewnętrznego przez osoby w związku partnerskim. Projekty wydały się być postrzegane więc przez większość osób, które wzięły udział w konsultacjach, jako „niezbędne minimum”. Wiele osób zdecydowało się na podzielenie w ramach konsultacji publicznych swoimi osobistymi historiami i doświadczeniami – o latach życia w próżni prawnej z osobą, którą kochają i tworzą stabilny związek, o doświadczanej dyskryminacji i wykluczeniu ze strony państwa, których źródeł nie mogą zrozumieć. Wiadomości te bardzo często wyrażały też nadzieję, że przyjęcie projektów w końcu zmieni ten stan rzeczy i pozwoli im poczuć się w Polsce bezpieczniej.

Skala konsultacji publicznych projektów ustaw o rejestrowanych związkach partnerskich oraz ustawy ją wprowadzającej potwierdziła jak ważne dla społeczeństwa były planowane zmiany legislacyjne.

STAN FAKTYCZNY

W obecnym momencie w Polsce istnieje tylko jedna forma instytucjonalizacji związku dwóch osób – małżeństwo. To usankcjonowany, trwały i równoprawny związek między kobietą i mężczyzną, który zostaje zawarty przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego poprzez złożenie oświadczenia o wstępowaniu ze sobą w związek małżeński. Oświadczenie takie powinno być złożone publicznie i w obecności dwóch pełnoletnich świadków. Tymczasem istnieje ogromna liczba osób żyjących w związkach nieformalnych, dla których instytucja małżeństwa jest nieadekwatna lub – jeśli są to związki osób tej samej płci albo związki osób z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną – w obecnym stanie prawnym w Polsce wciąż niedostępna.

Z Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r. dowiadujemy się, że w ostatniej dekadzie w Polsce ubyło 800 tys. rodzin, czyli 7,4%. Spada liczba małżeństw, ale rośnie liczba związków nieformalnych osób różnej płci: wg Spisu Powszechnego w 2011 r. było ich 316,5 tys., a w 2021 – 552,8 tys. Rośnie też liczba małżeństw bez dzieci – w ciągu dekady liczba dzieci wychowywanych w małżeństwach zmniejszyła się o 13,9%.

Z kolei z danych zgromadzonych w ramach Europejskiego Sondażu Społecznego wynika, że 10,8% respondentów (osób powyżej 15 roku życia), którzy pozostają w związku i z kimś wspólnie zamieszkują, to osoby żyjące w związkach nieformalnych (nie w małżeństwach). Przedstawiając to w liczbach bezwzględnych, w 2022 r. wg Europejskiego Sondażu Społecznego w Polsce żyło ok. 2 230 tys. osób w związkach nieformalnych, mieszkających ze

sobą, z czego ok. 207 tys. to osoby w związkach różnej płci, a ok. 162 tys. to osoby w związkach tej samej płci.

Obecnie 22 z 27 państw Unii Europejskiej oraz 9 innych państw europejskich (Norwegia, Islandia, Wielka Brytania, Szwajcaria, Andora, Liechtenstein, San Marino, Monako, Czarnogóra) przewiduje możliwość zawarcia związku przez osoby tej samej płci w formie małżeństwa lub zarejestrowanego związku partnerskiego. Do państw członkowskich Unii Europejskiej, które obecnie nie przewidują takiej możliwości, należą tylko Bułgaria, Litwa, Polska, Słowacja i Rumunia.

Instytucja związku partnerskiego jest powszechnie znana w innych państwach europejskich, a także poza Europą. Została ona wprowadzona m.in. w następujących jurysdykcjach: Dania – Registreret partnerskab (1989); Norwegia – registrert partnerskap, Szwecja – registrerat partnerskap (1994), Islandia – staofesta samvist (1996), Holandia – geregistreerd partnerschap (1997), Belgia – fr. cohabitation légale, hol. wettelijke samenwoning, Kalifornia (USA) – domestic partnership (1998), Francja – pacte civil de solidarité (1999), Niemcy – eingetragene Lebenspartnerschaft, Finlandia – rekisteröity parisuhde (2001), Quebec (Kanada) – union civile (2002), Tasmania (Australia) – significant relationship (2003), Luksemburg – partenariat, Wielka Brytania – civil partnership, Nowa Zelandia – civil union (2004), Andora – unió estable de parella, Szwajcaria – fr. partenariat enregistré, niem. eingetragene Partnerschaft, wł. unione domestica registrata, Słowenia – registrirana partnerska skupnost (2005), Republika Czeska – registrované partnerství (2006), Ekwador – unión estable, Grecja – σύμφωνο συμβίωσης (2008), Węgry – bejegyzett élettársi kapcsolatok, Austria – eingetragene Partnerschaft (2009), Irlandia – civil partnership (2010), Liechtenstein – eingetragene Partnerschaft (2011), Malta – unjoni ċivili, Chorwacja – životno partnerstvo, Estonia – kooselulepingu, Cypr – πολιτική συμβίωση, Chile – unión civil (2015), Republika Włoska – unione civili (2016); San Marino – unione civile (2018), Monako – contrat de vie commune (2019), Czarnogóra – životno partnerstvo (2020), Łotwa – Civilās savienības (2024).

Występują dwa modele instytucji rejestrowanego związku partnerskiego. Pierwszy model zakłada, że związek ten jest dostępny wyłącznie dla par osób tej samej płci. Pierwsza taka regulacja została przyjęta już 35 lat temu w Danii. Dnia 7 czerwca 1989 r. duński parlament uchwalił ustawę nr 372 o zarejestrowanym partnerstwie, która weszła w życie 1 października 1989 r. W 2012 r. instytucja ta została zastąpiona otwarciem małżeństwa dla par osób tej samej płci. Podobne rozwiązania przyjęto w innych państwach nordyckich, tj. w Norwegii, Szwecji, Islandii i Finlandii, a także m.in. w Niemczech i Irlandii. Drugi model zakłada, że związek

partnerski jest otwarty dla dwóch osób bez względu na ich płeć. Takie rozwiązanie wprowadzono po raz pierwszy w Holandii w 1998 r. Następnie model ten został przyjęty i nadal obowiązuje m.in. we Francji, Belgii, Luksemburgu, Andorze, Grecji, Gibraltarze oraz na Malcie. W Wielkiej Brytanii zarejestrowany związek partnerski (civil partnership) początkowo dostępny był wyłącznie dla par osób tej samej płci. Brytyjski Sąd Najwyższy w wyroku z 27 czerwca 2018 r. wydanym w sprawie *Steinfeld i Keidan* orzekł, że takie rozwiązanie stanowi dyskryminację par osób różnej płci i narusza Europejską Konwencję Praw Człowieka. W konsekwencji pary osób różnej płci uzyskały dostęp do tego związku.

Odnosząc się do konkretnych rozwiązań w poszczególnych krajach i ich wpływu na sytuację społeczną, rodzinną i demograficzną, warto zwrócić uwagę na różnorodność rozwiązań, a także fakt, że w wielu krajach związki partnerskie zostały potem zastąpione równością małżeńską.

Na przykładzie wspomnianej już Wielkiej Brytanii, ustawa z 2004 r., która w Anglii i Walii weszła w życie w grudniu 2005 r., stworzyła nową instytucję związku partnerskiego, która dała parom tej samej płci możliwość uzyskania prawnego uznania ich związku. Instytucja dostępna jest dla osób powyżej 16 roku życia, z których żadna nie jest w innym związku małżeńskim albo związku partnerskim i nie ma pokrewieństwa. Rejestracja związku partnerskiego następuje w biurze USC, z możliwością cywilnej lub religijnej ceremonii (przy dwóch świadkach). Związek partnerski daje partnerom pakiet praw i obowiązków, w tym podatkowych i innych świadczeń oraz m.in. możliwość ubiegania się o władzę rodzicielską nad dzieckiem partnera. Od 2014 r. pary jedнопłciowe mogą wstępować w małżeństwa.

We Francji natomiast w 1999 r. wprowadzono PACS, czyli *Pacte civil de solidarité* (Cywilna umowa solidarności) – rejestrowany związek partnerski między dwoma osobami bez względu na ich płeć. PACS daje możliwość uregulowania kwestii majątkowych, dziedziczenia czy wzajemnej opieki. Pozostawiają rozdzielność majątkową i nie dają możliwości adopcji dzieci. Od 2013 r. pary jedнопłciowe mają we Francji możliwość zawarcia małżeństwa.

GLÓWNE ZAŁOŻENIA PROJEKTU USTAWY

Projekt ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu zawiera uregulowania dotyczące sposobu zawierania i ustania umowy o wspólnym pożyciu oraz uzyskiwania przez strony tej umowy statusu osoby najbliższej w związku.

Podstawowym założeniem projektu jest takie ukształtowanie instytucji umowy o wspólnym pożyciu, które z jednej strony zapewni pełną ochronę życia prywatnego i rodzinnego oraz równy dostęp do uprawnień wszystkim osobom, które nie mogą zawrzeć małżeństwa, a z

drugiej wprowadzi pewne *novum* normatywne, odpowiadające na potrzeby społeczne. Wynikająca z art. 18 Konstytucji RP szczególna ochrona małżeństwa, ale też ochrona rodziny, wymaga jednoczesnego odróżnienia związku o charakterze partnerskim od małżeństwa (jako instytucji o szczególnym charakterze) i takiego skonstruowania sytuacji prawnej osób będących stronami umowy o wspólnym pożyciu, aby rodziny, które osoby te tworzą miały zagwarantowaną przewidzianą w Konstytucji ochronę. Powyższe cele projektu zostały odzwierciedlone w jego przepisach, które przy licznych podobieństwach do treści Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w wielu przypadkach zostały też ukształtowane odmiennie, tak aby związek sformalizowany umową o wspólnym pożyciu był instytucją stabilną i trwałą, ale też uwzględniającą większą elastyczność i autonomię stron.

Projekt ustawy zakłada, że związek powstały w wyniku zawarcia umowy o wspólnym pożyciu opiera się na wzajemnym szacunku, wsparciu i lojalności oraz równych prawach i obowiązkach stron. Osoby będące w nim prowadzą wspólne życie rodzinne, obowiązane są współdziałać dla dobra wspólnego. Będą też obowiązane przyczyniać się do zaspokajania uzasadnionych wspólnych potrzeb według swych sił oraz możliwości zarobkowych i majątkowych, w tym do pracy we wspólnym gospodarstwie domowym.

Odmienne niż w przypadku małżonków (art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego) sformułowanie obowiązków stron umowy o wspólnym pożyciu jest celowe i odzwierciedla wskazane już założenie większej niezależności stron umowy o wspólnym pożyciu co do kształtowania swoich relacji. Podczas gdy wspólne pożycie i wierność stanowią fundamenty małżeństwa, których naruszenie może skutkować np. przypisaniem winy rozkładu pożycia w sprawie o rozwód, projekt zakłada, iż osoby najbliższe w związku będą mogły wspólnie zgodzić się co rozumieją jako szacunek i lojalność, na co pozwala otwarty charakter tych pojęć.

Umowę o wspólnym pożyciu w formie aktu notarialnego będą mogły zawrzeć dwie osoby, które ukończyły 18 rok życia, bez względu na płeć. Zapewnienie o braku przeszkód do zawarcia umowy będzie się składać przed notariuszem. Notariusz, który stwierdzi istnienie przeszkody dla zawarcia umowy musi odmówić sporządzenia aktu notarialnego.

Projekt przewiduje, że umowa będzie mogła składać się z obligatoryjnej części ogólnej, zawierającej dane stron umowy i ich oświadczenia składane pod rygorem odpowiedzialności karnej oraz fakultatywnej części szczegółowej, w której będzie można zawrzeć postanowienia określające dodatkowe wzajemne uprawnienia i obowiązki stron.

Projektowana regulacja nie przewiduje możliwości zawarcia umowy o wspólnym pożyciu przed polskim konsulem, w przeciwieństwie do możliwości zawarcia przed konsulem małżeństwa. Takie rozwiązanie uzasadnia brzmienie art. 5 pkt f Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz. U. z 1982 r. poz. 98), zgodnie z którym jedną z funkcji konsula jest działanie w charakterze notariusza i urzędnika stanu cywilnego oraz wykonywanie podobnych czynności, jak również pewnych funkcji o charakterze administracyjnym, jeżeli nie sprzeciwiają się temu ustawy i inne przepisy państwa przyjmującego. Konieczna byłaby więc w każdym wypadku odpowiednia notyfikacja i ewentualne uzyskanie zgody państwa przyjmującego na wykonywanie nowych czynności przez konsulów RP.

Nie zakłada się, by zawarcie umowy o wspólnym pożyciu miało kreować stosunek powinowactwa. Brak stosunku powinowactwa wynika z odmiennego charakteru prawnego tej instytucji w porównaniu do małżeństwa. Jednocześnie kwestia skutków prawnych relacji powstałej między stroną umowy o wspólnym pożyciu a krewnymi drugiej strony, w postępowaniach sądowych i administracyjnych, a także w wielu innych sytuacjach dotyczących ochrony osób trzecich przed konfliktem interesów, została uregulowana w projekcie przepisów wprowadzających.

Projekt zawiera uregulowania dotyczące stosunków majątkowych – z chwilą zawarcia umowy o wspólnym pożyciu strony będzie łączył ustrój rozdzielności majątkowej, a zatem odmiennie niż w przypadku małżeństwa, ustrojem ustawowym jest rozdzielność majątkowa. Każda ze stron będzie zachowywać zarówno majątek nabyty przed zawarciem umowy, jak i majątek nabyty później. Każda z osób będzie zarządzać samodzielnie swoim majątkiem.

Takie rozwiązanie odzwierciedla przyjęte w projekcie założenie, iż skutki prawne umowy o wspólnym pożyciu ma cechować większa elastyczność oraz większa autonomia osób najbliższych w związku, niż w przypadku małżeństwa. Przewidując, iż ustrój rozdzielności majątkowej może być tym chętniej wybierany przez osoby zawierające umowę o wspólnym pożyciu, zasadne jest odwrócenie rozwiązania prawnego występującego w przypadku małżonków i założenie, że to właśnie rozdzielność będzie ustrojem ustawowym, niewymagającym podjęcia dodatkowych czynności.

Jednocześnie jednak, aby zagwarantować osobom najbliższym możliwość wyboru kształtowania stosunków majątkowych (tak, jak mają ją małżonkowie), osoby te będą mogły w umowie o wspólnym pożyciu ustanowić wspólność majątkową, obejmującą przedmioty

majątkowe określone w tej umowie. Podstawowym założeniem jest więc swoboda stron w zakresie wskazania w umowie co będzie wchodzić do majątku wspólnego – projekt wskazuje jednak przykładową enumerację w tym zakresie, definiuje składniki majątku wspólnego w sytuacji, w której strony nie postanowią w umowie inaczej oraz określa co nie będzie mogło wejść do majątku wspólnego.

Do wspólności majątkowej ustanowionej umową o wspólnym pożyciu odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy o wspólności ustawowej małżonków Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Zakres swobody co do regulacji stosunków majątkowych w razie przyjęcia wspólności majątkowej w umowie o wspólnym pożyciu nie dopuszcza więc odmiennej regulacji zasad zarządu majątkiem wspólnym, a kwestia zasad odpowiedzialności za długi co do zasady zależna będzie od tego co zgodnie z umową stron wejdzie do majątku wspólnego. W kontekście wykładni tych przepisów pomocny powinien być dorobek doktryny i judykatury w zakresie wykładni art. 48 KRO.

Osoby, które ustanowiły wspólność majątkową umową o wspólnym pożyciu będą mogły ustanowić także rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków. Strony będą zobowiązywać się w niej do zapewniania osobie, której dorobek był mniejszy niż dorobek drugiej strony umowy, możliwości żądania po ustaniu umowy o wspólnym pożyciu wyrównania dorobków przez zapłatę lub przeniesienie prawa.

Projekt przewiduje także, że w ściśle określonych sytuacjach pomiędzy stronami umowy o wspólnym pożyciu będzie mógł powstać ustroj przymusowy rozdzielności majątkowej. Założenia projektu odpowiadają w tym wypadku przepisom Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Rozwiązanie to jest konieczne, pomimo że rozdzielność majątkowa będzie ustrojem ustawowym pomiędzy stronami umowy o wspólnym pożyciu – przepisy te znajdą zastosowanie do stron tych umów, w których ustrojem majątkowym będzie wspólność majątkowa. Nie ma w tym wypadku znaczenia, że wspólność majątkowa będzie zawsze ustrojem umownym – również przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o przymusowym ustroju majątkowym znajdują zastosowanie do małżonków, pomiędzy którymi wspólność majątkowa ma charakter umowny, na podstawie umowy rozszerzającej lub ograniczającej wspólność ustawową. Ze względu na ochronę interesów wierzycieli i samych stron umowy o wspólnym pożyciu należy wziąć pod uwagę, że z ważnych powodów każda z stron umowy o wspólnym pożyciu będzie mogła żądać ustanowienia rozdzielności majątkowej przez sąd, że uprawnienie takiego żądania będzie miał także wierzyciel jednej ze stron umowy o wspólnym pożyciu, a także że rozdzielność powstanie z mocy prawa, jeżeli strony umowy o wspólnym

pożyciu łączył ustrój wspólność majątkowej, a jedna z tych osób utraci zdolność do czynności prawnych albo dojdzie do ogłoszenia jej upadłości.

Zawarcie małżeństwa przez osoby, które będzie łączyła umowa o wspólnym pożyciu, zostało ujęte w projekcie jako jedna z przyczyn ustania umowy o wspólnym pożyciu, co jednocześnie będzie oznaczało utratę z mocy prawa statusu osoby najbliższej w związku. W konsekwencji, od chwili zawarcia małżeństwa do osób tych nie będzie stosować się przepisów wynikających z zawarcia umowy o wspólnym pożyciu, lecz przepisy o małżeństwie, bez konieczności podejmowania dodatkowych czynności rozwiązania umowy. Do osób, które zawrą małżeństwo pozostając wcześniej ze sobą w umowie o wspólnym pożyciu zastosowanie znajdą więc przepisy o małżeńskich ustrojach majątkowych. Tym samym, jeżeli strony umowy o wspólnym pożyciu będzie łączyć wcześniej rozdzielnosc majątkowa, to zastosowanie znajdzie do nich co do zasady ustawowa wspólność majątkowa małżeńska, chyba że zawrą umowę majątkową małżeńską lub zastosowanie znajdzie przymusowy ustrój majątkowy.

Szczególnej regulacji wymaga natomiast sytuacja stron umowy o wspólnym pożyciu, w której ustanowiono wspólność majątkową, a następnie zawrą ze sobą małżeństwo. Z chwilą zawarcia tego małżeństwa ustanowiona między nimi wspólność majątkowa ulegnie przekształceniu we wspólność majątkową małżeńską, o której mowa w art. 31 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, na zasadach określonych w art. 31 § 3 tej ustawy. Do majątku wspólnego małżeńskiego wejdą więc w takiej sytuacji przedmioty majątkowe wchodzące do wspólnego majątku, chyba że zawarta zostałaby umowa majątkowa małżeńska ograniczająca lub rozszerzająca wspólność ustawową, w której strony postanowiłyby inaczej.

Biorąc pod uwagę, że projekt jako zasadę przyjmuje rozdzielnosc majątkową między stronami umowy o wspólnym pożyciu nie przewiduje się rozszerzenia katalogu osób uprawnionych dziedziczenia ustawowego o osoby najbliższe w związku. W zakresie potencjalnej sukcesji spadkowej strony będą mogły ustanowić spadkobiercą drugą osobę najbliższą w testamencie. Projekt przewiduje możliwość dołączenia do umowy o wspólnym pożyciu załącznika z testamentami stron umowy, określającymi zasady dziedziczenia po sobie nawzajem.

Oprócz uszczegółowienia kwestii stosunków majątkowych, elementami fakultatywnymi, które będą mogły być wprowadzone do części szczegółowej umowy, jeśli osoby zawierające umowę tak postanowią, są postanowienia o:

- prawie do korzystania z mieszkania i przedmiotów urządzenia domowego przysługującego jednej ze stron umowy przez drugą stronę umowy oraz postanowienia na wypadek rozwiązania umowy o terminie na opuszczenie mieszkania;
- upoważnieniu do wzajemnego dostępu do informacji na temat stanu zdrowia i dokumentacji medycznej wraz z określeniem jego zakresu;
- pełnomocnictwie ogólnym do działania w imieniu drugiej osoby najbliższej w związku przed sądami i organami administracji publicznej;
- pełnomocnictwie do działania za drugą osobę najbliższą w sprawach zwykłego zarządu w razie przemijającej przeszkody;
- możliwości i warunkach rozwiązania umowy przez osobiste złożenie przed notariuszem oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy przez jedną ze stron, z określeniem sposobu w jaki notarialnie poświadczony odpis oświadczenia o woli rozwiązaniu umowy doręczany jest drugiej stronie umowy.

Przyjęcie dobrowolności w kształtowaniu istotnej części wzajemnych obowiązków i uprawnień ma na celu możliwość dostosowania zasad wspólnego życia do potrzeb stron konkretnych związków.

Ustawa nie przewiduje możliwości ani adopcji wspólnej przez strony umowy o wspólnym pożyciu, ani możliwości przysposobienia dziecka drugiej strony takiej umowy.

Projekt zakłada, że umowa o wspólnym pożyciu będzie ustawać w przypadku śmierci jednej ze stron, rozwiązania umowy lub zawarcia małżeństwa przez osoby, które zawarły ze sobą umowę. Projekt przewiduje także, że umowa o wspólnym pożyciu będzie mogła zostać unieważniona, jeśli dojdzie do jej zawarcia pomimo istnienia okoliczności wyłączających jej zawarcie, a także w sytuacji złożenia oświadczenia o zawarciu umowy o wspólnym pożyciu przez osobę, która znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony lub pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej. Projekt przewiduje też unieważnienie umowy o wspólnym pożyciu przez prawomocne orzeczenie sądu. Jednocześnie projekt też możliwość ustalenia nieistnienia umowy o wspólnym pożyciu. Skutkiem ustania umowy będzie w każdym przypadku utrata statusu osoby najbliższej w związku.

Procedura rozwiązania umowy o wspólnym pożyciu powinna z jednej strony gwarantować pewną trwałość i stabilność tego związku osób najbliższych – jako instytucji prawnej, sformalizowanej i wiążącej się z obowiązkami i uprawnieniami, a z drugiej strony uwzględniać

założenie, iż umowa o wspólnym pożyciu ma cechować się w pewnych aspektach większą elastycznością i autonomią woli stron niż w przypadku małżeństwa. Projekt wprowadza możliwość rozwiązania umowy przez zgodne oświadczenia stron przed notariuszem, a także – jeżeli zostanie to uwzględnione w treści konkretnej umowy – przez osobiste złożenie przed notariuszem oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy przez jedną ze stron.

Strony mogą wprowadzić do umowy postanowienie na wypadek rozwiązania umowy o przyjęciu wzajemnie względem siebie albo w stosunku do jednej osoby najbliższej w związku obowiązku alimentacyjnego. Strony będą decydować czy obowiązek alimentacyjny po rozwiązaniu umowy o wspólnym pożyciu jest niezbędny dla ochrony sytuacji tej z osób, która z różnych względów może po rozpadzie związku nie być w stanie zaspokoić swoich usprawiedliwionych potrzeb własnymi siłami.

Różnice między umową o wspólnym pożyciu i statusem osoby najbliższej w związku a małżeństwem w kontekście Konstytucji

Raz jeszcze należy podkreślić, że jednym z podstawowych celów projektu jest urzeczywistnienie fundamentalnych wartości, zasad i norm konstytucyjnych – poszanowania i ochrony godności każdego człowieka, równości wobec prawa i niedyskryminacji, a także ochrony rodziny, dobra dziecka i poszanowania życia prywatnego i rodzinnego każdej osoby.

Art. 18 Konstytucji, nakładając na władze publiczne obowiązek szczególnej ochrony małżeństwa jako związku kobiety i mężczyzny, ale też rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa, niewątpliwie będzie realizowany przez niniejszy projekt. Jeżeli jednym z obowiązków państwa jest umacnianie więzi między członkami rodziny (zob. m.in. wyroki TK z: 18 maja 2005 r. o sygn. K 16/04, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 51; 12 kwietnia 2011 r. o sygn. SK 62/08, OTK ZU nr 3/A/2011), z całą pewnością służy temu formalizacja związków osób, które już teraz tworzą rodziny w sensie społecznym i faktycznym. Możliwość zawarcia umowy o wspólnym pożyciu wpłynie pozytywnie na trwałość tych relacji, nałoży na osoby w związku osób najbliższych prawa i obowiązki, a nade wszystko, pozwoli na dostrzeżenie tych osób przez władze publiczne i otoczenie ich opieką i ochroną, których wymagają normy ustrojowe.

Jednocześnie jednak, mając na względzie szczególną pozycję ustrojową związku małżeńskiego, a także dążąc do ukształtowania umowy o wspólnym pożyciu jako instytucji odpowiadającej na zmiany społeczne, na które wskazują przywołane na wstępie badania, projekt zakłada liczne różnice pomiędzy umową o wspólnym pożyciu a małżeństwem. Część

z nich została omówiona w części uzasadnienia dotyczącej projektowanych regulacji, a niniejsze zestawienie ma na celu ich podsumowanie.

Procedura zawarcia umowy o wspólnym pożyciu będzie prostsza, mniej sformalizowana – brak wymogu zezwolenia sądu na zawarcie umowy o wspólnym pożyciu przez pełnomocnika, brak formy uroczystej zawarcia związku w obecności dwóch pełnoletnich świadków. Nie będzie też możliwe zawarcie umowy przed konsulem.

Po zawarciu umowy o wspólnym pożyciu osoby, które ją zawarły, będą uzyskiwały status osoby najbliższej w związku poprzez zarejestrowanie w rejestrze osób najbliższych w związku na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego. Zapewni to odpowiednie potwierdzanie statusu osób będących stronami umowy o wspólnym pożyciu w przypadkach, w których przepisy ustawowe określają ich uprawnienia i obowiązki. Należy jednak podkreślić, że status ten nie będzie odrębnym stanem cywilnym, a jedynie będzie potwierdzony i odzwierciedlany w rejestrze stanu cywilnego, którego częścią będzie rejestr osób najbliższych w związku.

Okolicznością wyłączającą zawarcie umowy o wspólnym pożyciu będzie wiek poniżej 18 lat przy braku możliwości uzyskania sądowej zgody na zawarcie związku poniżej 18. roku życia. Projekt nie przewiduje, inaczej niż w przypadku małżeństwa, przeszkody związanej z niepełnosprawnością lub chorobą psychiczną.

Umowa o wspólnym pożyciu i status osoby najbliższej w związku nie będą tworzyły powinowactwa, czyli więzi prawnej między stronami umowy o wspólnym pożyciu a krewnymi drugiej osoby najbliższej w związku.

Inaczej niż w przypadku małżonków sformułowane zostały w projekcie obowiązki stron umowy o wspólnym pożyciu. Pojęcia wierności i wspólnego pożycia zastąpiono bardziej otwartymi i elastycznymi pojęciami lojalności, szacunku i wspólnego życia.

W umowach o wspólnym pożyciu domyślną (ustawową) formą stosunków majątkowych między stronami będzie rozdzielność majątkowa, a nie – jak w przypadku małżeństwa – wspólność majątkowa małżeńska.

Nie będzie możliwa wspólna adopcja dzieci przez strony umowy o wspólnym pożyciu, nie będzie też możliwe tzw. przysposobienie wewnętrzne, tj. przysposobienie dziecka drugiej strony umowy o wspólnym pożyciu. Nie przewidziano też, inaczej niż w przypadku małżeństwa, domniemania pochodzenia dziecka a – jeśli dziecko urodzi się w trakcie trwania umowy o wspólnym pożyciu, ojciec będzie musiał uznać je w urzędzie stanu cywilnego. Osoba

najbliższa w związku z umowy o wspólnym pożyciu rodzica, o ile sama nie będzie drugim rodzicem prawnym, nie będzie miała prawa wykonywania władzy rodzicielskiej.

Także rozwiązanie umowy o wspólnym pożyciu będzie różnić się od ustania małżeństwa. Będzie mogła zostać rozwiązana bez postępowania sądowego, na podstawie oświadczeń złożonych przed notariuszem.

Inaczej niż w przypadku małżeństwa, jak opisano to wyżej, będzie ukształtowany też obowiązek alimentacyjny osób, których umowa o wspólnym pożyciu zostanie rozwiązana.

Projekt zakłada się, że ustawa wejdzie w życie w terminie i na zasadach określonych w ustawie z dnia ... – Przepisy wprowadzające ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu w dniu 1 stycznia 2027 r.

Przedkładany projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Projektowana ustawa nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w przepisach dotyczących sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych.

Projekt ustawy nie wymaga przedłożenia właściwym instytucjom i organom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2025 r. poz. 677) oraz § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. poz. 806, z późn. zm.) projekt został zamieszczony na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie „Rządowy Proces Legislacyjny”.

Nazwa projektu Projekt ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu	Data sporządzenia 22 grudnia 2025 r.
Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	Źródło: Inicjatywa własna
Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Katarzyna Kotuła Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów	Nr w wykazie prac UD87
Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Magdalena Dropek Departament ds. Równego Traktowania KPRM Magdalena.Dropek@kprm.gov.pl	

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

W Polsce istnieje tylko jedna forma instytucjonalizacji związku dwóch osób – małżeństwo. Tymczasem istnieje ogromna liczba osób żyjących w związkach nieformalnych, dla których instytucja małżeństwa jest nieadekwatna lub – jeśli są to związki osób tej samej płci albo związki osób z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną – w obecnym stanie prawnym niedostępna.

Z Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r. dowiadujemy się, że w ostatniej dekadzie w Polsce ubyło 800 tys. rodzin, czyli 7,4%. Spada liczba małżeństw, ale rośnie liczba związków nieformalnych osób różnej płci: w 2011 r. było ich 316,5 tys., a w 2021 – 552,8 tys. Rośnie też liczba małżeństw bez dzieci – w ciągu dekady liczba dzieci wychowywanych w małżeństwach zmniejszyła się o 13,9%.

Z kolei z danych zgromadzonych w ramach Europejskiego Sondażu Społecznego wynika, że 10,8% respondentów (osób powyżej 15 roku życia), którzy pozostają w związku i z kimś wspólnie zamieszkują, to osoby żyjące w związkach nieformalnych (nie w małżeństwach). Przedstawiając to w liczbach bezwzględnych, w 2022 r. wg Europejskiego Sondażu Społecznego w Polsce żyło ok. 2 230 tys. osób w związkach nieformalnych, mieszkających ze sobą, z czego ok. 2 207 tys. to osoby w związkach różnej płci, a ok. 162 tys. to osoby w związkach tej samej płci.

Jak wynika z badań społecznych, zdecydowana większość Polek i Polaków popiera wprowadzenie możliwości zawarcia związku partnerskiego przez osoby różnej płci pozostające w związkach nieformalnych – w 2021 r. 90% ankietowanych odpowiedziało, że kobieta i mężczyzna żyjący wspólnie w związku powinni mieć możliwość zawierania formalnych związków partnerskich (CBOS, październik 2021). W odniesieniu do możliwości zawierania związków partnerskich przez pary tej samej płci, najnowsze badania pokazują stałe rosnące poparcie społeczne – z sondażu Ipsos dla OKO.press i TOK FM z marca 2024 r. wynika, że wprowadzenia związków partnerskich dla par tej samej płci oczekuje 50% ankietowanych. Oczekują tego przede wszystkim wyborcy koalicji rządzącej – 98% wyborców Lewicy, 86% wyborców KO i 72% wyborców Trzeciej Drogi. Z badania IBRiS dla Radia Zet z 2022 r. dowiadujemy się, że 64,3% Polaków uważa, że pary jedнопłciowe powinny mieć możliwość zawierania związków partnerskich. Badanie United Survey dla radia RMF.FM z maja 2024 r. wskazuje na 66% poparcia, a IBRiS dla “Rzeczpospolitej” z czerwca 2024 r. na 62,6%. Sondaż IPSOS dla More in Common Polska z końca września 2024 r. przynosi także zmianę w podejściu do równości małżeńskiej, którą poparło 51% Polek i Polaków. Związki partnerskie we wspomnianym badaniu cieszą się poparciem 62% ankietowanych.

Projekt związany jest z wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego umowy o wspólnym pożyciu, na mocy której strony umowy uzyskują status osoby najbliższej w związku, mającej zapewnić ochronę prawną związkom nieformalnym, co jest realizacją obowiązku wykonania zapadłego przeciwko Polsce wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia z 12 grudnia 2023 r. Przybyszewska i inni przeciwko Polsce (skarga nr 11454/17 i 9 innych). ETPCz stwierdził naruszenie przez Polskę art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284). Z wyroku tego wynika, że Polska jest zobowiązana do zapewnienia ram prawnych umożliwiających parom tej samej płci odpowiednie uznanie i ochronę ich związku. ETPCz wziął pod uwagę, że w państwach członkowskich Rady Europy jest wyraźna, stała tendencja do prawnego uznawania par osób tej samej płci. Ochrona par tej samej płci powinna być „odpowiednia” i zapewniać m.in. prawo do alimentów, rozwiązania dotyczące dziedziczenia, podatków, a także nakładać na partnerki i partnerów prawa i obowiązki w zakresie wzajemnej pomocy. W tym zakresie państwo może wziąć pod uwagę krajowy kontekst społeczny i kulturowy. ETPCz odnotował, że brak uznania związków skarzących skutkowało życiem w prawnym zawieszeniu, pozbawieniem jakiejkolwiek ochrony prawnej i wiązało się ze znacznymi trudnościami w

życiu codziennym. ETPCz przypominał, że wielokrotnie orzekał, że pary tej samej płci znajdują się w sytuacji podobnej do par różnej płci, jeśli chodzi o potrzebę formalnego uznania i ochrony ich związku. Z uzasadnienia wyroku w sprawie Przybyszewska jednoznacznie wynika, że należy wprowadzić nową instytucję, która zapewni formalne ramy prawne dla par osób tej samej płci. Wykonanie tego wyroku nie może nastąpić przez wprowadzenie regulacji typu umownego. W kolejnym wyroku zapadłym przeciwko Polsce (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 września 2024 r. – Formela i inni przeciwko Polsce, skarga 58828/12 i 4 inne) Trybunał stwierdził, że Polska, odmawiając dokonania transkrypcji (przeniesienia) zagranicznego aktu małżeństwa tej samej płci, odmawia jednocześnie uznania i ochrony związkom osób tej samej płci i narusza ich prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Skarżący nie mogli skorzystać z urlopu na opiekę nad chorym partnerem, objąć go ubezpieczeniem zdrowotnym, skorzystać ze zwolnień od podatków od spadków i darowizn, byli pozbawieni możliwości wspólnego rozliczenia podatku, możliwości dziedziczenia ustawowego, alimentów i świadczeń w przypadku śmierci partnera. Następnie, w wyroku w sprawie Szypuła i inni przeciwko Polsce z dnia 27 lutego 2025 r. (skarga nr 78030/14) Trybunał po raz trzeci już stwierdził naruszenie przez Polskę art. 8 Konwencji, poprzez niewywiązanie się z pozytywnego obowiązku zapewnienia skarżącym konkretnych ram prawnych przewidujących ochronę i uznanie ich związków z osobami tej samej płci. W przypadku tej sprawy skarżącym odmówiono wydania zaświadczeń stwierdzających brak okoliczności wyłączających możliwość zawarcia przez nich za granicą małżeństwa z osobą tej samej płci – co przy jednoczesnym braku krajowych regulacji dla jednopłciowych związków stanowiło naruszenie prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego skarżących. W wyroku z dnia 24 kwietnia 2025 r. Andersen przeciwko Polsce (skarga nr 53662/20), Trybunał po raz czwarty powtórzył argumentację wskazującą na konieczność niezwłocznego zapewnienia osobom tworzącym pary tej samej płci uznania i ochrony ich związków.

Wreszcie wprowadzenie do polskiego porządku prawnego nowej instytucji regulującej sytuację par w związkach nieformalnych zaleca Polsce wiele międzynarodowych organów ochrony praw człowieka – Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych 27 września 2024 r. opublikował swoje ostatnie uwagi końcowe i rekomendacje dla Polski, zwracając uwagę w kontekście niedyskryminacji m.in. na potrzebę „uchwalenia przepisów dotyczących związków partnerskich w celu zapewnienia parom tej samej płci takich samych praw jak parom heteroseksualnym, w tym praw rodzicielskich i prawnego uznania ich dzieci” (pkt 23 (b) uwag końcowych). Tylko w ostatnich latach do zaadresowania problemu nieuznawania związków osób tej samej płci wzywała Polskę także Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) – ECRI w szczególności odnotowała brak możliwości dziedziczenia i prawa do pochówku (pkt 32 raportu z 27 czerwca 2023 r.). Wreszcie do przyznania efektywnej i niedyskryminującej ochrony prawnej parom tej samej płci w formie małżeństwa, związków cywilnych lub czy związków partnerskich zachęcał Polskę Komisarz Praw Człowieka Rady Europy w memorandum na temat stygmatyzacji osób LGBTI w Polsce z dnia 3 grudnia 2020 r. (pkt 16).

Instytucja powinna być dostępna dla osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, które nie mogą w obecnym stanie prawnym zawierać związków małżeńskich. Zgodnie z art. 12 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809), nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. Jeżeli jednak stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa. Art. 23 ust. 1 ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169) nakłada na Państwa Strony tej konwencji obowiązek podjęcia efektywnych i odpowiednich środków w celu likwidacji dyskryminacji osób niepełnosprawnych we wszystkich sprawach dotyczących małżeństwa, rodziny, rodzicielstwa i związków. Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych w swoich zaleceniach dotyczących Polski (Uwagi Końcowe Komitetu ds. Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 21 września 2018 r., pkt 39) wezwał Polskę do wycofania zastrzeżenia do art. 23 ust. 1 Konwencji (które dotyczyło właśnie ograniczenia prawa do zawarcia małżeństwa) i zniósł wszystkie przepisy prawne zakazujące osobom z niepełnosprawnościami zawierania małżeństw. Skoro naruszeniem praw osób z niepełnosprawnościami są ograniczenia możliwości zawarcia związku małżeńskiego, tym bardziej warto tego naruszenia nie pogłębiać i umożliwić osobom z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną zawarcie związku partnerskiego, na zasadzie równości z innymi osobami.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Projekt ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu zawiera uregulowania dotyczące sposobu zawierania i ustania umowy o wspólnym pożyciu oraz uzyskiwania przez strony tej umowy statusu osoby najbliższej w związku. Podstawowym założeniem projektu jest takie ukształtowanie instytucji umowy o wspólnym pożyciu, które z jednej strony zapewni pełną ochronę życia prywatnego i rodzinnego oraz równy dostęp do uprawnień wszystkim osobom, które nie mogą zawrzeć małżeństwa, a z drugiej wprowadzi pewne novum normatywne, odpowiadające na potrzeby społeczne. Wynikająca z art. 18 Konstytucji RP szczególna ochrona małżeństwa, ale też ochrona rodziny, wymaga jednoczesnego odróżnienia związku o charakterze partnerskim od małżeństwa (jako instytucji o szczególnym charakterze) i takiego skonstruowania sytuacji prawnej osób będących stronami umowy o wspólnym

pożyciu, aby rodziny, które osoby te tworzą miały zagwarantowaną przewidzianą w Konstytucji ochronę. Powyższe cele projektu zostały odzwierciedlone w jego przepisach, które przy licznych podobieństwach do treści Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w wielu przypadkach zostały też ukształtowane odmiennie, tak aby związek sformalizowany umową o wspólnym pożyciu był instytucją stabilną i trwałą, ale też uwzględniającą większą elastyczność i autonomię stron. Projekt ustawy zakłada, że związek powstały w wyniku zawarcia umowy o wspólnym pożyciu opiera się na wzajemnym szacunku, wsparciu i lojalności oraz równych prawach i obowiązkach stron. Osoby będące w nim prowadzą wspólne życie rodzinne, obowiązane są współdziałać dla dobra wspólnego. Będą też obowiązane przyczyniać się do zaspokajania uzasadnionych wspólnych potrzeb według swych sił oraz możliwości zarobkowych i majątkowych, w tym do pracy we wspólnym gospodarstwie domowym. Odmienne niż w przypadku małżonków (art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego) sformułowanie obowiązków stron umowy o wspólnym pożyciu jest celowe i odzwierciedla wskazane już założenie większej niezależności stron umowy o wspólnym pożyciu co do kształtowania swoich relacji. Podczas gdy wspólne pożycie i wierność stanowią fundamenty małżeństwa, których naruszenie może skutkować np. przypisaniem winy rozkładu pożycia w sprawie o rozwód, projekt zakłada, iż osoby najbliższe w związku będą mogły wspólnie zgodzić się co rozumieją jako szacunek i lojalność, na co pozwala otwarty charakter tych pojęć.

Umowę o wspólnym pożyciu będą mogły zawrzeć w formie aktu notarialnego dwie osoby, które ukończyły 18. rok życia, bez względu na płeć. Zapewnienie o braku przeszkód do zawarcia umowy będzie się składać przed notariuszem. Notariusz, który stwierdzi istnienie przeszkody dla zawarcia umowy musi odmówić sporządzenia aktu notarialnego. Projekt przewiduje, że umowa będzie mogła składać się z obligatoryjnej części ogólnej, zawierającej dane stron umowy i ich oświadczenia składane pod rygorem odpowiedzialności karnej oraz fakultatywnej części szczegółowej, w której będzie można zawrzeć postanowienia określające dodatkowe wzajemne uprawnienia i obowiązki stron.

Skutkiem zawarcia umowy o wspólnym pożyciu będzie uzyskanie statusu osoby najbliższej w związku, poprzez zarejestrowanie stron umowy przez kierownika urzędu stanu cywilnego w rejestrze osób najbliższych w związku na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego. Nie będzie to jednak nowy rodzaj stanu cywilnego potwierdzany odrębnym aktem stanu cywilnego, jak w przypadku małżeństwa.

Projektowana regulacja nie przewiduje możliwości zawarcia umowy o wspólnym pożyciu przed polskim konsulem, w przeciwieństwie do możliwości zawarcia przed konsulem małżeństwa. Takie rozwiązanie uzasadnia brzmienie art. 5 pkt f Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz. U. z 1982 r. poz. 98), zgodnie z którym jedną z funkcji konsula jest działanie w charakterze notariusza i urzędnika stanu cywilnego oraz wykonywanie podobnych czynności, jak również pewnych funkcji o charakterze administracyjnym, jeżeli nie sprzeciwiają się temu ustawy i inne przepisy państwa przyjmującego. Konieczna byłaby więc w każdym wypadku odpowiednia notyfikacja i ewentualne uzyskanie zgody państwa przyjmującego na wykonywanie nowych czynności przez konsulów RP. Nie zakłada się, by zawarcie umowy o wspólnym pożyciu miało kreować stosunek powinowactwa. Brak stosunku powinowactwa wynika z odmiennego charakteru prawnego tej instytucji w porównaniu do małżeństwa. Jednocześnie kwestia skutków prawnych relacji powstałej między stroną umowy o wspólnym pożyciu a krewnymi drugiej strony, w postępowaniach sądowych i administracyjnych, a także w wielu innych sytuacjach dotyczących ochrony osób trzecich przed konfliktem interesów, została uregulowana w projekcie przepisów wprowadzających.

Projekt zawiera uregulowania dotyczące stosunków majątkowych – z chwilą zawarcia umowy o wspólnym pożyciu strony będzie łączył ustrój rozdzielności majątkowej, a zatem odmiennie niż w przypadku małżeństwa, ustrojem ustawowym jest rozdzielnosc majątkowa. Każda ze stron będzie zachowywać zarówno majątek nabyty przed zawarciem umowy, jak i majątek nabyty później. Każda z osób będzie zarządzać samodzielnie swoim majątkiem. Takie rozwiązanie odzwierciedla przyjęte w projekcie założenie, iż skutki prawne umowy o wspólnym pożyciu ma cechować większa elastyczność oraz większa autonomia osób w związku, niż w przypadku małżeństwa. Przewidując, iż ustrój rozdzielnosci majątkowej może być tym chętniej wybierany przez osoby zawierające umowę o wspólnym pożyciu, zasadne jest odwrócenie rozwiązania prawnego występującego w przypadku małżonków i założenie, że to właśnie rozdzielnosc będzie ustrojem ustawowym, niewymagającym podjęcia dodatkowych czynności.

Jednocześnie jednak, aby zagwarantować osobom najbliższym możliwość wyboru kształtowania stosunków majątkowych (tak, jak mają ją małżonkowie), osoby te będą mogły w umowie o wspólnym pożyciu ustanowić wspólność majątkową, obejmującą przedmioty majątkowe określone w tej umowie. Podstawowym założeniem jest więc swoboda

stron w zakresie wskazania w umowie co będzie wchodzić do majątku wspólnego – projekt wskazuje jednak przykładową enumerację w tym zakresie, definiuje składniki majątku wspólnego w sytuacji, w której strony nie postanowią w umowie inaczej oraz określa co nie będzie mogło wejść do majątku wspólnego.

Do wspólności majątkowej ustanowionej umową o wspólnym pożyciu odpowiednie zastosowanie znajdą przepisy o wspólności ustawowej małżonków Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Zakres swobody co do regulacji stosunków majątkowych w razie przyjęcia wspólności majątkowej w umowie o wspólnym pożyciu nie dopuszcza więc odmiennej regulacji zasad zarządu majątkiem wspólnym, a kwestia zasad odpowiedzialności za długi co do zasady zależna będzie od tego co zgodnie z umową stron wejdzie do majątku wspólnego. W kontekście wykładni tych przepisów pomocny powinien być dorobek doktryny i judykatury w zakresie wykładni art. 48 KRO.

Osoby, które ustanowiły wspólność majątkową umową o wspólnym będą mogły ustanowić także rozdzielną majątkową z wyrównaniem dorobków. Strony będą zobowiązywać się w niej do zapewniania osobie, której dorobek był mniejszy niż dorobek drugiej strony umowy, możliwości żądania po ustaniu umowy o wspólnym pożyciu wyrównania dorobków przez zapłatę lub przeniesienie prawa. Projekt przewiduje także, że w ściśle określonych sytuacjach pomiędzy stronami umowy o wspólnym pożyciu będzie mógł powstać ustrój przymusowy rozdzielną majątkowej. Założenia projektu odpowiadają w tym wypadku przepisom Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Rozwiązanie to jest konieczne, pomimo że rozdzielną majątkowa będzie ustrojem ustawowym pomiędzy stronami umowy o wspólnym pożyciu – przepisy te znajdą zastosowanie do stron tych umów, w których ustrojem majątkowym będzie wspólność majątkowa. Nie ma w tym wypadku znaczenia, że wspólność majątkowa będzie zawsze ustrojem umownym – również przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o przymusowym ustroju majątkowym znajdują zastosowanie do małżonków, pomiędzy którymi wspólność majątkowa ma charakter umowny, na podstawie umowy rozszerzającej lub ograniczającej wspólność ustawową. Ze względu na ochronę interesów wierzycieli i samych stron umowy o wspólnym pożyciu należy wziąć pod uwagę, że z ważnych powodów każda z stron umowy o wspólnym pożyciu będzie mogła żądać ustanowienia rozdzielną majątkowej przez sąd, że uprawnienie takiego żądania będzie miał także wierzyciel jednej ze stron umowy o wspólnym pożyciu, a także że rozdzielną powstanie z mocy prawa, jeżeli strony umowy o wspólnym pożyciu łączył ustrój wspólności majątkowej, a jedna z tych osób utraci zdolność do czynności prawnych albo dojdzie do ogłoszenia jej upadłości.

Zawarcie małżeństwa przez osoby, które będzie łączyła umowa o wspólnym pożyciu, zostało ujęte w projekcie jako jedna z przyczyn ustania umowy o wspólnym pożyciu. W konsekwencji, od chwili zawarcia małżeństwa do osób tych nie będzie stosować się przepisów wynikających z zawarcia umowy o wspólnym pożyciu, lecz przepisy o małżeństwie, bez konieczności podejmowania dodatkowych czynności rozwiązania umowy. Do osób, które zawrą małżeństwo pozostając wcześniej ze sobą w umowie o wspólnym pożyciu zastosowanie znajdą więc przepisy o małżeńskich ustrojach majątkowych. Tym samym, jeżeli strony umowy o wspólnym pożyciu będzie łączyć wcześniej rozdzielną majątkowa, to zastosowanie znajdzie do nich co do zasady ustawowa wspólność majątkowa małżeńska, chyba że zawrą umowę majątkową małżeńską lub zastosowanie znajdzie przymusowy ustrój majątkowy.

Szczegółnej regulacji wymaga natomiast sytuacja stron umowy o wspólnym pożyciu, w której ustanowiono wspólność majątkową, a następnie zawrą ze sobą małżeństwo. Z chwilą zawarcia tego małżeństwa ustanowiona między nimi wspólność majątkowa ulegnie przekształceniu we wspólność majątkową małżeńską, o której mowa w art. 31 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, na zasadach określonych w art. 31 § 3 tej ustawy. Do majątku wspólnego małżeńskiego wejdą więc w takiej sytuacji przedmioty majątkowe wchodzące do wspólnego majątku, chyba że zawarta zostałaby umowa majątkowa małżeńska ograniczająca lub rozszerzająca wspólność ustawową, w której strony postanowiłyby inaczej.

Biorąc pod uwagę, że projekt jako zasadę przyjmuje rozdzielną majątkową między stronami umowy o wspólnym pożyciu nie przewiduje się rozszerzenia katalogu osób uprawnionych dziedziczenia ustawowego o osoby najbliższe w związku. W zakresie potencjalnej sukcesji spadkowej strony będą mogły ustanowić spadkobiercą drugą osobę najbliższą w testamencie. Projekt przewiduje możliwość dołączenia do umowy o wspólnym pożyciu załącznika z testamentami stron umowy, określającymi zasady dziedziczenia po sobie nawzajem.

Oprócz uszczegółowienia kwestii stosunków majątkowych, elementami fakultatywnymi – wprowadzanymi do części szczegółowej umowy, jeśli osoby zawierające umowę tak postanowią – będą postanowienia o:

- prawie do korzystania z mieszkania i przedmiotów urządzenia domowego przysługującego jednej ze stron umowy przez drugą stronę umowy oraz postanowienia na wypadek rozwiązania umowy o terminie na opuszczenie mieszkania;
- upoważnieniu do wzajemnego dostępu do informacji na temat stanu zdrowia i dokumentacji medycznej wraz z określeniem jego zakresu;
- pełnomocnictwie ogólnym do działania w imieniu drugiej osoby najbliższej w związku przed sądami i organami administracji publicznej;
- pełnomocnictwie do działania za drugą osobę najbliższą w sprawach zwykłego zarządu w razie przemijającej przeszkody;
- możliwości i warunkach rozwiązania umowy przez osobiste złożenie przed notariuszem oświadczenia woli o – rozwiązaniu umowy przez jedną ze stron, z określeniem sposobu w jaki notarialnie poświadczony odpis oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy doręczany jest drugiej stronie umowy.

Przyjęcie dobrowolności w kształtowaniu istotnej części wzajemnych obowiązków i uprawnień ma na celu możliwość dostosowania zasad wspólnego życia do potrzeb stron konkretnych związków. Ustawa nie przewiduje możliwości ani adopcji wspólnej przez strony umowy o wspólnym pożyciu, ani możliwości przysposobienia dziecka drugiej strony takiej umowy.

Projekt zakłada, że umowa o wspólnym pożyciu będzie ustawać w przypadku śmierci jednej ze stron, rozwiązania umowy lub zawarcia małżeństwa przez osoby, które zawarły ze sobą umowę. Projekt przewiduje także, że umowa o wspólnym pożyciu będzie mogła zostać unieważniona, jeśli dojdzie do jej zawarcia pomimo istnienia okoliczności wyłączających jej zawarcie, a także w sytuacji złożenia oświadczenia o zawarciu umowy o wspólnym pożyciu przez osobę, która znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony lub pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej. Projekt przewiduje też unieważnienie umowy o wspólnym pożyciu przez prawomocne orzeczenie sądu. Jednocześnie projekt też możliwość ustalenia nieistnienia umowy o wspólnym pożyciu. W każdym przypadku skutkiem ustania umowy o wspólnym pożyciu będzie także ustanie statusu osoby najbliższej w związku, co będzie odzwierciedlane w rejestrze stanu cywilnego.

Procedura rozwiązania umowy o wspólnym pożyciu powinna z jednej strony gwarantować pewną trwałość i stabilność tego związku osób najbliższych – jako instytucji prawnej, sformalizowanej i wiążącej się z obowiązkami i uprawnieniami, a z drugiej strony uwzględniać założenie, iż umowa o wspólnym pożyciu ma cechować się w pewnych aspektach większą elastycznością i autonomią woli stron niż w przypadku małżeństwa. Projekt wprowadza możliwość rozwiązania umowy przez zgodne oświadczenia stron przed notariuszem, a także – jeżeli zostanie to uwzględnione w treści konkretnej umowy – przez osobiste złożenie przed notariuszem oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy przez jedną ze stron. Strony mogą wprowadzić do umowy postanowienie na wypadek rozwiązania umowy o przyjęciu wzajemnie względem siebie albo w stosunku do jednej osoby najbliższej w związku obowiązku alimentacyjnego. Strony będą decydować czy obowiązek alimentacyjny po rozwiązaniu umowy o wspólnym pożyciu jest niezbędny dla ochrony sytuacji tej z osób, która z różnych względów może po rozpadzie związku nie być w stanie zaspokoić swoich usprawiedliwionych potrzeb własnymi siłami.

Projekt ustawy o statusie osoby bliskiej w związku i wspólnym pożyciu stanowi więc odpowiedź na potrzebę uregulowania sytuacji prawnej osób pozostających w trwałych relacjach emocjonalnych i faktycznych, które dotąd nie mogły w sposób formalny potwierdzić swojego związku. Celem regulacji jest zapewnienie tym osobom możliwości kształtowania wzajemnych praw i obowiązków w sferze majątkowej, rodzinnej i osobistej poprzez zawarcie umowy cywilnoprawnej przed notariuszem. Umowa ta, rejestrowana w urzędzie stanu cywilnego, umożliwi stronom m.in. wybór ustroju majątkowego, ustanowienie obowiązku alimentacyjnego, uzyskanie prawa do korzystania ze wspólnego mieszkania oraz nadanie drugiej osobie uprawnień do dostępu do informacji medycznych i działania jako pełnomocnik w sprawach codziennego życia. Projekt przewiduje ponadto możliwość dołączenia testamentów stron umowy, co pozwoli na kompleksowe zabezpieczenie ich wzajemnych interesów również na wypadek śmierci jednej z osób.

Wprowadzenie statusu osoby bliskiej poprzez umowę cywilnoprawną przyczyni się do zwiększenia ochrony prawnej osób tworzących związki, niezależnie od ich płci, oraz zapewni im realny dostęp do uprawnień wynikających z faktu pozostawania w trwałej relacji o charakterze emocjonalnym i gospodarczym. Osoby te zyskają m.in. prawo do renty rodzinnej, świadczeń z ubezpieczenia społecznego, zwolnienia od podatku od spadków i darowizn, a także możliwość uzyskania zasiłku opiekuńczego. Projekt stanowi zatem istotny krok w kierunku ujednolicenia sytuacji osób pozostających w związkach nieformalnych, zapewniając osobom w tych związkach ochronę prawną oraz respektując zasadę równego traktowania w życiu rodzinnym i społecznym.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Obecnie 22 z 27 państw Unii Europejskiej oraz 9 innych państw europejskich (Norwegia, Islandia, Wielka Brytania, Szwajcaria, Andora, Liechtenstein, San Marino, Monako, Czarnogóra) przewiduje możliwość zawarcia zinstytucjonalizowanego związku przez osoby tej samej płci w formie małżeństwa lub związku partnerskiego. Do państw członkowskich UE, które obecnie nie przewidują takiej możliwości, należą tylko Bułgaria, Litwa, Polska, Słowacja i Rumunia.

Instytucja związku partnerskiego jest powszechnie znana w innych państwach europejskich, a także poza Europą. Została ona wprowadzona m.in. w następujących jurysdykcjach: Dania – Registreret partnerskab (1989); Norwegia – registrert partnerskab, Szwecja – registrerat partnerskap (1994), Islandia – staofesta samvist (1996), Holandia – geregistreerd partnerschap (1997), Belgia – fr. cohabitation légale, hol. wettelijke samenwoning, Kalifornia (USA) – domestic partnership (1998), Francja – pacte civil de solidarité (1999), Niemcy – eingetragene Lebenspartnerschaft, Finlandia – rekisteröity parisuhde (2001), Quebec (Kanada) – union civile (2002), Tasmania (Australia) – significant relationship (2003), Luksemburg – partenariat, Wielka Brytania – civil partnership, Nowa Zelandia – civil union (2004), Andora – unió estable de parella, Szwajcaria – fr. partenariat enregistré, niem. eingetragene Partnerschaft, wł. unione domestica registrata, Słowenia – registrirana partnerska skupnost (2005), Republika Czeska – registrované partnerství (2006), Ekwador – unión estable, Grecja – σύμφωνο συμβίωσης (2008), Węgry – bejegyzett élettársi kapcsolat, Austria – eingetragene Partnerschaft (2009), Irlandia – civil partnership (2010), Liechtenstein – eingetragene Partnerschaft (2011), Malta – unjoni ċivili, Chorwacja – životno partnerstvo, Estonia – koosulepingu, Cypr – πολιτική συμβίωση, Chile – unión civil (2015), Republika Włoska – unione civili (2016); San Marino – unione civile (2018), Monako – contrat de vie commune (2019), Czarnogóra – životno partnerstvo (2020), Łotwa – Civilās savienības (2024)

Występują dwa modele instytucji związku partnerskiego. Pierwszy model zakłada, że związek ten jest dostępny wyłącznie dla par osób tej samej płci. Pierwsza taka regulacja została przyjęta już 35 lat temu w Danii. Dnia 7 czerwca 1989 r. duński parlament uchwalił ustawę nr 372 o zarejestrowanym partnerstwie, która weszła w życie 1 października 1989 r. W 2012 r. instytucja ta została zastąpiona otwarciem małżeństwa dla par osób tej samej płci. Podobne rozwiązania przyjęto w innych państwach nordyckich, tj. w Norwegii, Szwecji, Islandii i Finlandii, a także m.in. w Niemczech i Irlandii. Drugi model zakłada, że związek partnerski jest otwarty dla dwóch osób bez względu na ich płeć. Takie rozwiązanie wprowadzono po raz pierwszy w Holandii w 1998 r. Następnie model ten został przyjęty i nadal obowiązuje m.in. we Francji, Belgii, Luksemburgu, Andorze, Grecji, Gibraltarze oraz na Malcie. W Wielkiej Brytanii zarejestrowany związek partnerski (civil partnership) początkowo dostępny był wyłącznie dla par osób tej samej płci. Brytyjski Sąd Najwyższy w wyroku z 27 czerwca 2018 r. wydanym w sprawie Steinfeld i Keidan orzekł, że takie rozwiązanie stanowi dyskryminację par osób różnej płci i narusza Europejską Konwencję Praw Człowieka. W konsekwencji pary osób różnej płci uzyskały dostęp do tego związku.

Odnosząc się do konkretnych rozwiązań w poszczególnych krajach i ich wpływu na sytuację społeczną, rodzinną i demograficzną, warto zwrócić uwagę na różnorodność rozwiązań, a także fakt, że w wielu krajach związki partnerskie zostały potem zastąpione równością małżeńską.

Na przykładzie wspomnianej już Wielkiej Brytanii, ustawa z 2004 r., która w Anglii i Walii weszła w życie w grudniu 2005 r., stworzyła nową instytucję związku partnerskiego, która dała parom tej samej płci możliwość uzyskania prawnego uznania ich związku. Instytucja dostępna jest dla osób powyżej 16 roku życia, z których żadna nie jest w innym związku małżeńskim albo związku partnerskim i nie ma pokrewieństwa. Rejestracja związku partnerskiego następuje w biurze USC, z możliwością cywilnej lub religijnej ceremonii (przy dwóch świadkach). Związek partnerski daje partnerom pakiet praw i obowiązków, w tym podatkowych i innych świadczeń oraz m.in. możliwość ubiegania się o władzę rodzicielską nad dzieckiem partnera. Od 2014 r. pary jedнопłciowe mogą wstępować w małżeństwa.

We Francji natomiast w 1999 r. wprowadzono PACS, czyli Pacte civil de solidarité (Cywilna umowa solidarności) – rejestrowany związek partnerski między dwoma osobami bez względu na ich płeć. PACS daje możliwość uregulowania kwestii majątkowych, dziedziczenia czy wzajemnej opieki. Pozostawiają rozdzielność majątkową i nie dają możliwości adopcji dzieci. Od 2013 r. pary jedнопłciowe mają we Francji możliwość zawarcia małżeństwa.

Jak wskazują oficjalne dane populacyjne z Francji (zob. dane publikowane na stronie: <https://www.insee.fr/fr/statistiques>) po wprowadzeniu związków partnerskich (PASC) zawarto ich w pierwszym roku ok 30 0000. Liczba ta nieznacznie spadła w kolejnym roku, a następnie stopniowo rosła na przestrzeni kolejnych 10 lat. Jednocześnie proporcja związków jednopłciowych PACS do związków osób różnych płci utrzymywała się w tym okresie czasu na poziomie około 3-4 procent, a zatem zdecydowana większość tych związków we Francji to związki osób różnej płci. Ponadto, po wprowadzeniu PASC łączna liczba wszystkich związków sformalizowanych (a zatem małżeństw i związków partnerskich) zaczęła rosnąć, podczas gdy wcześniej trend ten był odwrotny. W 2022 roku we Francji zawarto 242,000 małżeństw (3% z nich były jednopłciowe) i 210,000 PACSów (5% z nich jednopłciowe) (dane, Insee).

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Osoby mieszkające w Polsce, pozostające w związkach nieformalnych i wspólnie zamieszkujące, tej samej płci	Ok. 162 000	Europejski Sondaż Społeczny z 2022 r.	Wzmocnienie bezpieczeństwa i ochrony prawnej.
Osoby mieszkające w Polsce, pozostające w związkach nieformalnych i wspólnie zamieszkujące, różnej płci	Ok. 2 207 000	Europejski Sondaż Społeczny z 2022 r.	Wzmocnienie bezpieczeństwa i ochrony prawnej.
Osoby z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną mieszkające w Polsce	34605 osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną z orzeczeniem o niepełnosprawności	Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych	Wzmocnienie ochrony prawnej par osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, które nie mają możliwości zawarcia małżeństwa.
Urzędy stanu cywilnego	2257 USC	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Konieczność rejestrowania statusu osoby najbliższej w związku, dokonywania odpowiednich zmian w rejestrze w odniesieniu do tego statusu.
Notariusze	3219 kancelarii notarialnych	Krajowa Rada Notarialna	Obsługa par zawierających umowy o wspólnym pożyciu.
Wojewodowie	16	Informacja ogólnodostępna	Nadzór nad rejestracją stanu cywilnego i ewidencją ludności w województwie.
Sądy apelacyjne, sądy okręgowe i sądy rejonowe	11 sądów apelacyjnych, 47 sądów okręgowych i 319 sądów rejonowych (stan na 30.06.2024)	Informacja ogólnodostępna	Wzrost liczby spraw trafiających do sądów, w tym nowe rodzaje postępowań.

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Potrzeby dotyczące projektów ustaw UD87 i UD88 były konsultowane z organizacjami pozarządowymi oraz grupami nieformalnymi działającymi na rzecz osób LGBT (lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych) i ich rodzin. Od stycznia do września 2024 roku odbył się także szereg spotkań na żywo i online z inicjatywy Ministra do spraw Równości:

- w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z przedstawicielami Koalicji na Rzecz Związków Partnerskich i Równości Małżeńskiej (Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie Miłość Nie Wyklucza, Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego, Helsińska Fundacja Praw Człowieka) – zaangażowanej w lityzację strategiczną, która zakończyła się w grudniu 2023 roku wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydanym w sprawie Przybyszewska i inni przeciwko Polsce (9 stycznia 2024 r.),
- w Gdańsku z organizacją działającą na rzecz osób LGBT, Stowarzyszeniem Tolerado (26 stycznia 2024 r.),
- online na platformie Teams z Koalicją Miast Maszerujących po Równość Osób LGBT (17 stycznia 2024 r.),
- w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z przedstawicielkami Fundacji Tęczowe Rodziny (4 marca 2024 r.),
- w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z przedstawicielkami i przedstawicielami 55 organizacji i inicjatyw LGBT i działających na rzecz praw człowieka (18 marca 2024 r.),
- online na platformie Teams z przedstawicielkami i przedstawicielami kilkudziesięciu organizacji i inicjatyw LGBT i działających na rzecz praw człowieka (2 kwietnia, 16 kwietnia, 14 maja, 17 czerwca, 10 lipca 2024 r.),

- w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z przedstawicielkami i przedstawicielami 34 organizacji i inicjatyw LGBT i działających na rzecz praw człowieka (24 września 2024 r.).

W spotkaniach udział brały osoby reprezentujące m.in. następujące organizacje i inicjatywy: Tęczowy Sanok, Olsztyński Marsz Równości, Parada Równości, Queer nad Odrą, Stowarzyszenie Queerowy Maj, Voces Gaudii, Amnesty International, Bank Równości, Stowarzyszenie Akceptacja, Volup, Wiara i Tęcza, Lambda Warszawa, zaimki.pl, Marsz Równości w Bydgoszczy, Fabryka Równości, SPR/Równik, Marsz Równości w Gnieźnie, Grupa Stonewall, Fundacja Trans-Fuzja, Równik Praw, DiversityPL, Grupa Nieustającej Pomocy, Parada Równości, Instytut Równości, Homokomando, Fundacja Growspace, Fundacja Równość.org.pl, Tolerado, Kampania Przeciw Homofobii, Fundusz dla Odmiany, Queer.pl, Niebinarnosc.pl, Atlas Nienawiści, Tęczowa Bezprzemocowa, SłupsQ, Lambda Warszawa, Kultura Równości, Miłość Nie Wyklucza, Marsz Równości w Lublinie, Fundacja Interakcja, Fundacja Basta, Prowincja Równości, Instytut Miast Praw Człowieka, Tęczowy Think Tank, Tęczowa Drużyna, LGBT+ UAM, Lambda Polska, Stowarzyszenie Tęczówka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Federacja Znaki Równości, Tęczowe Opole, tranzycja.pl, TęczArt, Fundacja Tęczowe Rodziny.

Stosownie do § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2022 r. poz. 348) projekt został następnie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie „Rządowy Proces Legislacyjny” dnia 18 października 2024 r. Projekt został skierowany na 30 dni do uzgodnień międzyresortowych, konsultacji publicznych i opiniowania.

Ze względu na doniosłe znaczenie społeczne projektowanych ustaw, a także pełne przekonanie ówczesnej Ministry ds. Równości o kluczowej roli partycypacji społeczeństwa obywatelskiego w procesie legislacyjnym, konsultacje publiczne miały na celu umożliwienie włączenia się w nie możliwie szerokiemu gronu odbiorców. Utworzono w tym celu dedykowany adres e-mail konsultacje.zwiazki@kprm.gov.pl ułatwiający przekazanie uwag osobom indywidualnym, a możliwość skorzystania z niego była szeroko promowana w działaniach komunikacyjnych Ministry ds. Równości, obecnie Sekretarz Stanu w KPRM.

Przez miesiąc trwania konsultacji publicznych – od 18 października do 18 listopada 2024 r. – wpłynęło łącznie 5800 wiadomości z uwagami, opiniami i komentarzami do projektów, w tym:

- 19 opinii opracowanych przez organizacje pozarządowe lub samorządy zawodowe,
- 5781 opinii od osób indywidualnych, przesłanych bezpośrednio na ww. adres e-mail, przedstawionych za pośrednictwem strony Rządowego Centrum Legislacji lub przekazanych zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej, przez Stowarzyszenie Miłość Nie Wyklucza.

Ok. 95 % przekazanych uwag to co do zasady głosy poparcia dla projektów – podnoszone jednak najczęściej z zastrzeżeniami co do zbyt wąskiego zakresu ochrony, który projekty te mają zapewnić, zwłaszcza w zakresie braku możliwości przysposobienia wewnętrznego przez osoby w związku partnerskim. Projekty wydają się być postrzegane więc większość osób, które wzięły udział w konsultacjach, jako „niezbędne minimum”.

Głosy przeciwne, których przedstawiono w konsultacjach nieporównywalnie mniej, wyrażały przede wszystkim opinię, że projekty godzą w instytucję małżeństwa i stanowią dla niej zagrożenie, a także krytykę wobec projektowanej regulacji umożliwiającej partnerowi lub partnerce rodzica uczestnictwo w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem.

Uwagi szczegółowe, które przekazano w ramach konsultacji publicznych, dotyczyły przede wszystkim sposobu zawarcia związku partnerskiego (podkreślając znaczenie ceremonii), procedury oświadczenia dot. małżeństw jedнопłciowych zawartych za granicą (sygnalizując trudności interpretacyjne i praktyczne tego elementu projektu) oraz sposobu rozwiązania związku. Pojawiły się też uwagi językowe, redakcyjne i odnoszące się bardzo szczegółowo do wybranych kwestii prawa podatkowego. Część komentarzy sygnalizowała, jak istotne są zmiany już przewidziane w projektach (jak możliwość noszenia wspólnego nazwiska przez osoby w związku partnerskim, prawo pochówku czy też dostępu do dokumentacji medycznej). Część osób podnosiła też postulaty zmian istotnych, ale wykraczających poza ramy konsultowanych projektów – jak kwestia penalizacji mowy nienawiści wobec osób LGBT.

Wiele osób zdecydowało się na podzielenie w ramach konsultacji publicznymi swoimi osobistymi historiami i doświadczeniami – o latach życia w próżni prawnej z osobą, którą kochają i tworzą stabilny związek, o doświadczanej dyskryminacji i wykluczeniu ze strony państwa, których źródeł nie mogą zrozumieć. Wiadomości te bardzo często wyrażały też nadzieję, że przyjęcie projektów w końcu zmieni ten stan rzeczy i pozwoli im poczuć się w Polsce bezpiecznie.

Skala konsultacji publicznych projektów ustaw o związkach partnerskich oraz ustawy ją wprowadzającej potwierdziła jak ważne dla społeczeństwa były planowane zmiany legislacyjne.

Poza omówionymi powyżej konsultacjami publicznymi, projekt został także przekazany, do zaopiniowania, m.in. do:

- 1) Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;

2)	Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego;
3)	Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego;
4)	Rzecznika Praw Obywatelskich;
5)	Rzecznika Praw Dziecka;
6)	Rzecznika Praw Obywatelskich;
7)	Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych;
8)	Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
9)	Rady Dialogu Społecznego;
10)	Głównego Urzędu Statystycznego;
11)	Komisji kodyfikacyjnej prawa rodzinnego przy Ministrze Sprawiedliwości.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0–10)
Dochody ogółem												
budżet państwa												
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												
Wydatki ogółem												
budżet państwa												
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												
Saldo ogółem												
budżet państwa												
JST												
pozostałe jednostki (oddzielnie)												

Źródła finansowania	Ustawa nie generuje skutków finansowych dla sektora finansów publicznych, gdyż określa zasady zawarcia umowy o wspólnym pożyciu, jej rozwiązania, ustania z innej przyczyny lub unieważnienia, prawa i obowiązki stron umowy, a także stosunki majątkowe między tymi osobami. Skutki finansowane związane ze skutkami prawnymi powyższych zdarzeń określają przepisy wprowadzające ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (nr w wykazie praw UD88). Stosownie szczegółowe informacje zostały więc przedstawione w OSR do projektu ustawy wprowadzającej.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Informacje przedstawione w OSR do projektu ustawy wprowadzającej ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (nr w wykazie prac UD88).

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0–10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
	duże przedsiębiorstwa	Nie dotyczy.						

W ujęciu niepieniężnym	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Nie dotyczy.
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	Informacje przedstawione w OSR do projektu ustawy wprowadzającej ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (nr w wykazie prac UD88).
Niemierzalne	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	Informacje przedstawione w OSR do projektu ustawy wprowadzającej ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (nr w wykazie prac UD88).
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Informacje przedstawione w OSR do projektu ustawy wprowadzającej ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (nr w wykazie prac UD88).	

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☐ nie dotyczy

Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).

☐ tak
☒ nie
☐ nie dotyczy

☐ zmniejszenie liczby dokumentów
☐ zmniejszenie liczby procedur
☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy
☐ inne:

☒ zwiększenie liczby dokumentów
☒ zwiększenie liczby procedur
☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy
☐ inne:

Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.

☒ tak
☐ nie
☐ nie dotyczy

Komentarz:

Proponowane zmiany mają dwojaki wpływ:

- w przypadku stron umowy zmniejszają obciążenia administracyjne, gdyż w momencie zawarcia umowy o wspólnym pożyciu szereg uprawnień lub umocowań powstaje ex lege; strony umowy nie są zobowiązane do udzielania upoważnień w drodze pełnomocnictw, nie muszą dodatkowo angażować notariuszy, nie ponoszą dodatkowych obciążeń z tytułu opłat skarbowych, przed placówkami służby zdrowia, pocztą, bankami nie ma obowiązku okazania udzielonego pełnomocnictwa.

9. Wpływ na rynek pracy

Proponowane zmiany dostosowują system krajowy do rozwiązań spotykanych w 22 państwach członkowskich Unii Europejskiej. W dobie wzmożonej migracji pracowników, swobody przepływu osób, inwestycji zagranicznych w Polsce, proponowane zmiany mogą przyczynić się do wzrostu migracji pracowników międzynarodowych do Polski w ramach tymczasowych oddelegowań czy permanentnych relokacji. Obecny stan prawny niejednokrotnie zniechęca do inwestycji w Polsce lub tymczasowego oddelegowania pracowników z uwagi na brak możliwości zabezpieczenia interesów partnerów z powodu braku uznania związku partnerskiego lub małżeństwa jedнопłciowego zawartego za granicą. Przyczyny wskazane w punkcie 1 OSR mogą powodować niechęć lub często odmowę rozpoczęcia inwestycji w Polsce lub podjęcia pracy zarobkowej z powodu braku możliwości zabezpieczenia podstawowych potrzeb ochrony życia prywatnego i rodzinnego takich osób.

Większe koncerny zagraniczne niejednokrotnie biorą ciężar zabezpieczenia praw swoich pracowników na siebie, wprowadzając polityki wyrównania podatkowego (tax equalization) czy zapewnienia prywatnego ubezpieczenia

emerytalnego lub zdrowotnego (social security equalization), gdyż krajowy system zabezpieczenia nie pozwala na objęcie taką ochroną partnerów tej samej płci. Nie wszystkie uprawnienia mogą jednakże być wprowadzone drogą porozumień pracowniczych, jak przykładowo: urlop opiekuńczy czy zasiłek macierzyński. Takie udogodnienia mogą być zapewnione pracownikom w drodze dodatkowych świadczeń, lecz jest to rozwiązanie podnoszące znacząco koszt inwestycji lub delegacji.

Wydaje się więc, że wprowadzenie do krajowego porządku prawnego instytucji umowy o wspólnym pożyciu, która pozwoli zabezpieczyć podstawowe prawa i potrzeby partnerów, może pozytywnie oddziaływać na percepcję Polski jako rynku pracy zapewniającego równą ochronę pracowników, niezależnie od ich płci lub związków, które tworzą. Taka zmiana pozwoli też niejako dostosować rynek polski do obecnie funkcjonującego rynku europejskiego, gdzie związki partnerskie i wzajemnie zabezpieczenie pracowników jest standardem, a nie wyjątkiem.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ demografia ☐ mienie państwowe ☐ inne:	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
--	--	---

Omówienie wpływu	Nie dotyczy.
------------------	--------------

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego nastąpi wraz z wejściem w życie przedmiotowej ustawy, wskazanym w przepisach wprowadzających na dzień 1 stycznia 2027 r. Okres vacatio legis powinien być wystarczający dla przyjęcia wszystkich stosownych aktów wykonawczych, nowelizacji obecnie obowiązujących aktów wykonawczych, na które projektowane zmiany wpłyną wynikowo, a na także na modernizację systemów informatycznych i odpowiednie dostosowanie rejestrów państwowych.

Wdrożeniu ustawy towarzyszyć będzie także kampania informacyjna dot. założeń projektowanej ustawy.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Przeprowadzenie ewaluacji efektów projektowanej ustawy będzie mogło nastąpić po upływie minimum roku od wejścia w życie projektowanej ustawy. Ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o statystyki zawartych i rozwiązanych umów o wspólnym pożyciu.

Po trzech latach od wejścia w życie projektowanej ustawy możliwy będzie przegląd przepisów, m.in. na podstawie diagnozy i analizy praktycznych problemów wynikających z realizowanego prawa, a także informacja ze stosowania projektowanej ustawy przedłożona Radzie Ministrów.

Również po 3 latach zasadna będzie pierwsza ocena długotrwałości zawieranych umów o wspólnym pożyciu, poprzez analizę statystyk oraz sposobu rozwiązywania takich umów.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)